

**VIDURINIO UGDYMO PROGRAMOS UGDYMO
ORGANIZAVIMO MODULIAIS APRAŠO PROJEKTAS**

I-OJI ALTERNATYVA

TURINYS

Įvadas.....	3
1. I-osios alternatyvos pagrindimas ir aprašymas remiantis atlikta PROJEKTO mokyklų ir užsienio šalių patirties analize bei teoriniais modulinio mokymo principais	25
2. I-osios alternatyvos įgyvendinimo modelis, aprėpiantis ugdymo planavimo, organizavimo ir pasiekimų vertinimo sistemos kūrimo aspektus.....	31
3. Teisinių dokumentų, susijusių su I-osios alternatyvos įgyvendinimu, analizė	37
4. Finansinis pagrindimas ir I-osios alternatyvos įgyvendinimui reikalingų išteklių įvertinimas.....	42

IVADAS

Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose teikiamo vidurinio ugdymo kokybė viešoje erdvėje dažniausiai vertinama pagal abiturientų išlaikytų brandos egzaminų rezultatus ir įstojusiųjų į aukštąsias mokyklas, ypač universitetus, skaičių. Toks vertinimas neatspindi visos vidurinio ugdymo pasiekimų įvairovės ir realybės, nes, orientuojantis į pačius aukščiausius akademinis pasiekimus, neįvertinamas sunkus mokyklų darbas su visais mokiniais, o dalies mokinių, pavyzdžiui, laikiusiųjų mokyklinius brandos egzaminus, pasiekimai ir pasirinktas gyvenimo kelias tampa tarsi mažiau aktualus. Švietimo bendruomenė tai puikiai supranta ir pastebi svarbiausias neišspręstų vidurinio ugdymo problemų, kylančių dėl: *ribotų mokymosi krypties pasirinkimo galimybių 14-19 metų mokiniams; ugdymo programų neatitikimo darbo rinkos, žinių ekonomikos, visuomenės poreikiams; nepakankamo mokymosi patrauklumo, prieinamumo bei nepakankamos ugdymo kokybės, pasekmes:*

- pernelyg mažą Lietuvos ūkio plėtrą,
- abiturientų nenorą rinktis darbo pasauliui reikalingas profesijas,
- per didelį įgijusiųjų populiarumą, tačiau neteikiančias galimybių susirasti darbą, specialybes skaičių,
- didelį jaunimo nedarbą,
- išaugusią emigraciją,
- kvalifikuotų darbuotojų trūkumą kai kuriose ūkio srityse.

Visa tai ne tik rodo, jog kartais neadekvatūs abiturientų ir jų tėvų lūkesčiai yra nenaudingi siekiant geresnės gyvenimo kokybės, bet ir išryškina mokymosi motyvacijos, atsakomybės už savo mokymąsi, bei gebėjimo susivokti nūdienos darbo pasaulyje, planuoti savo ateities karjerą bei savarankiškai siekti užsibrėžto tikslo reikšmę. Brandos egzaminų – ir mokyklinių, ir valstybinių – rezultatai rodo, jog vidurinio ugdymo programos įgyvendinančios mokyklos dar nepasiekė pageidaujamų rezultatų. Ne paslaptis, kad aukštosios mokyklos, o ypač universitetai, dažnai nepatenkinti abiturientų pasirengimu studijuoti, jiems trūksta ne tik savarankiškumo, motyvacijos, gebėjimo mąstyti, analizuoti, interpretuoti, bet ir būtinausių dalykinių žinių, be kurių rimtesnės, ypač tikslųjų ir gamtos mokslų, studijos yra neprasmingos. Keliamas klausimas, kodėl 11-12 klasėse neužtikrinama derama ugdymo kokybė ir nepasiekiami laukiamų rezultatų. Ar gali būti, kad siekdamas surinkti kuo daugiau krepšelio lėšų, mokyklos skatina mokinius neskubėti rinktis profesijos, kalbina dar palaukti, „subręsti“, tačiau nesuteikia

jiems reikiamos paramos, nepadeda nei siekti geresnių mokymosi rezultatų, nei išmokti praktiškai taikyti įgytas žinias.

Žvelgiant iš visuomenės perspektyvos, susirūpinimą kelia ir šios, kol kas neišsprendžiamos problemos:

- Pernelyg lėtas švietimo sistemos reagavimas į verslo pasaulio iššūkius.
- Tinkamų prielaidų ir sąlygų mokyklų ir verslo įmonių partnerystės ryšiams stoka.
- Vidurinio ugdymo programas įgyvendinančių bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinių mokyklų konkurencijos baimė.
- Dalies pedagogų (kartais siekiančių nevisai altruistiškų tikslų) ir tėvų įsitikinimas, kad tik aukštasis išsilavinimas turi būti svarbiausias siektinas ugdymo rezultatas.
- Siekis sulaukyti mokinius nuo aiškesnio profesijos pasirinkimo, motyvuojant tuo, kad jie dar per jauni ir gali apsirikti.
- Pernelyg didelė dalis mokinių, visiškai praradusių mokymosi motyvaciją, nepajėgiančių objektyviai vertinti savo galimybių, beveik neturinčių svarbių praktinių gebėjimų ir negebančių savarankiškai tvarkyti savo gyvenimo.
- Pernelyg didelė dalis asmenų, kurie potencialiai gali tapti savo tėvų ar valstybės išlaikytiniais.

Kartais viešoje erdvėje keliamas klausimas, ar neturėtume sugriežtinti reikalavimų siekiantiems vidurinio išsilavinimo, nėra visai nepagrįstas. Reikia gerai pagalvoti, koks tikslas palaikyti nemotyvuotą ir nerezultatyvų mokymąsi vidurinio ugdymo pakopoje. Ar vien tam, kad išsaugotume pedagogų darbo vietas? Mokyklos daug veiksmingiau dirbtų, jeigu jose sumažėtų nesistengiančių produktyviai mokytis mokinių dalis. Galime teigti, jog šiek tiek šią mokymosi motyvacijos stokojančių mokinių dalį galėtų sumažinti pokyčiai ugdymo procese, lankstesnis požiūris į mokyklos veiklos organizavimą, kuriamą ugdymo turinį, kartu keliant didesnius reikalavimus ugdymo kokybei ir rezultatams. Ne mažiau svarbu didesnius reikalavimus kelti ir mokiniui, suteikiant daugiau savarankiškumo ir didesnę atsakomybę už savo mokymąsi, taip pat užtikrinant tikslingą pagalbą ir paramą.

Rengiantis modeliuoti siūlomas vidurinio ugdymo organizavimo alternatyvas buvo atlikta vidurinio ugdymo situacijos SSGG analizė (žr. 1 pav.), kuri padėjo išryškinti

svarbiausias aplinkybes, skatinančias gerinti mokinių akademinį ir praktinį ugdymą, padėti rengiantis tolesniam mokymuisi ir darbo pasauliui diegiant modulinį mokymą, atkreipiančias dėmesį į sprendžiamas problemas.

1 pav. Vidurinio ugdymo situacijos SSGG analizė planuojant diegti modulinį mokymą ir kitas inovacijas

Stiprybės	Silpnybės
<ul style="list-style-type: none"> • 14-19 projekto įdirbis vidurinio ugdymo koncentre taikant modulinio mokymo elementus ir stiprinant ryšius su darbo pasauliu. • Šalyje atsiradusios stiprios mokyklos ir mokymo centrai, kurie savarankiškai tobulina ugdymą, stiprindami praktinio ugdymo komponentę. • Gerėjantis mokyklų aprūpinimas IKT ir technologine įranga. • Tvarkomas mokyklų tinklas, daugėja didelių gimnazijų, turinčių 90-200 ir daugiau abiturientų. • Daug galimybių teikiantys atnaujinti ugdymo planai. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nepakankamai aukšta mokyklų motyvacija gerinti ugdymą. • Nelabai palankus visuomenės ir švietimo bendruomenės požiūris į bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo suartėjimą. • Žema mokyklų motyvacija derinti akademinį ir profesinį mokymą vienoje institucijoje. • Nepakankama švietimo sistemos pagalba mokykloms, siekiančioms ryškesnių pokyčių vidurinio ugdymo koncentre (o gal ir per mažas sistemos pajėgumas tai padaryti). • Mokymo ir mokymosi technologijų atsilikimas šalies mokyklose. • Nepakankama mokytojų ir vadovų kompetencija diegti inovacijas ir valdyti sudėtingus pokyčius. • Menka valstybės ir verslo pagalba mokykloms kuriant ugdymo turinį ir mokymosi aplinką (trūksta gerų modulinį programų, pritaikytų mokymo priemonių, mokymo ir savarankiško mokymosi metodikų).
Galimybės	Grėsmės
<ul style="list-style-type: none"> • Augantis visuomenės supratimas, kad mokykla turi keistis – kitaip mokyti ir rengti jaunimą gyvenimui pasikeitusiame pasaulyje. • Besikeičiantis, praktiškesnis, kritiškesnis jaunimo požiūris į mokymąsi, noras įgyti darbo rinkoje paklausią profesiją. 	<ul style="list-style-type: none"> • Akademizmo tradicijos visuomenėje ir mitas, kad su praktine veikla derinamas akademinis mokymasis negarantuoja mokiniams sėkmės gyvenime. • Trumpalaikiai nacionalinio lygmens politikų ir savivaldybių lygmens politikų interesai (siekius proteguoti prastas

<ul style="list-style-type: none"> • Aiškesni darbo rinkos poreikiai, t.y. brandesnė, labiau prognozuojama darbo rinka, kurioje galima planuoti, kokių profesijų ir kompetencijų reikės artimiausioje ateityje. Mažas valstybės kišimasis į pokyčių siekiančių mokyklų priimamus lanksčius ugdymo organizavimo sprendimus. • Būtinybė reaguoti į mažų ir vidutinių mokyklų patiriamus sunkumus įgyvendinant BP, nes net vidutinio dydžio mokykloms sunku užtikrinti mokiniams laisvą egzaminuojamų dalykų pasirinkimą. 	<p>mokyklas, elgtis populistiskai, griežtai atskirti bendrojo ugdymo mokyklas nuo profesinių, ...)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aukštųjų mokyklų (ypač kai kurių universitetų ir kolegijų) baimė, mažėjant bendram mokinių ir abiturientų skaičiui, nesurinkti reikiamo skaičiaus studentų. • Nekokybiškai (mokyklos lygmenyje) parengtos modulių programos ir mokymo medžiaga, susiaurinanti ugdymo turinį ar skatinanti pernelyg siaurą profiliavimą, tenkinanti labiau mokytojų, bet ne mokinių poreikius (išreiškiant labiau pasiūlą, o ne paklausą). • Pokyčiai, kurie galimai būtų vykdomi vien dėl „mados“.
--	---

Ką parodė PROEKTE dalyvaujančių vidurinio ugdymo programos įgyvendinančių mokyklų praktika?

Rengiantis modeliuoti ugdymo organizavimo moduliais alternatyvas, padėsiančias spręsti aktualias praktines problemas, buvo atlikta projektuose „Mokymosi krypties pasirinkimo galimybių didinimas 14–19 metų mokiniams“ (I etapas, 2005–2008 m.) ir „Mokymosi krypties pasirinkimo galimybių didinimas 14–19 metų mokiniams: gilesnis mokymosi diferencijavimas ir individualizavimas siekiant ugdymo kokybės, reikalingos šiuolaikiniam darbo pasauliui“ (II etapas, 2009–2012 m.) dalyvavusių mokyklų (toliau tekste PROJEKTE dalyvavusių mokyklų) praktikos organizuojant modulinį mokymą analizė (žr. 2 pav.), parengtos išvados ir rekomendacijos (žr. 1 priedą), kuriomis remiamasi teikiant alternatyvius siūlymus pagrindiniam ugdymui (9-10 klasėse) ir viduriniam ugdymui (11-12 klasėse). Vidurinio ugdymo programos įgyvendinančiose PROJEKTO mokyklose buvo išbandytos ir toliau dalyvaujant PROJEKTE įgyvendinamos įvairios dalykų modulių programos, taip pat įvairios kitos veiklos, kuriose taikomi modulinio mokymo elementai, vadovaujamosi esminiais modulinio mokymo principais.

2 pav. Informacija apie dalykų modulių programos ir kitas veiklas išbandytas PROJEKTE dalyvaujančių mokyklų 11-12 (III-IV gimnazijos) klasėse

Kas išbandyta projekte																					
	Alytaus profesinio rengimo centras	Druskininkų Agimimo vidurinė mokykla	Kaišiadorių rajono A.Brazausko gimnazija	Kauno Kovo 11-osios vidurinė mokykla	Kelmės J.Graičūno gimnazija	Klaipėdos Ažuolyno gimnazija	Klaipėdos Varpo gimnazija	Marijampolės Stūduvos gimnazija	Mazeikių M.Račkausko gimnazija	Molėtų gimnazija	Panevėžio Verdenės pagrindinė mokykla	Šiaulių Romuvos gimnazija	Šiaulių S.Sondeckio menų mokykla	Šiaulių profesinio rengimo centras	Švenčionių rajono Pabradės Ryto gimnazija	Tauragės Žalgirių gimnazija	Varėnos Ažuolo gimnazija	Vilniaus Salomėjos Nėries gimnazija	VŠĮ Kauno J.Urbsio katalikiška vidurinė mokykla	VŠĮ Panevėžio profesinio rengimo centras	Išbandžiusių mokyklų skaičius
11 - 12 (III - IV gimnazijos) klasėse išbandytos dalykų modulių programos																					
Lietuvių kalbos																					10
Matematikos																					13
Istorijos																					9
Biologijos																					13
Chemijos																					11
Fizikos																					12
Dorinio ugdymo																					15
Kitos išbandytos veiklos																					
Užsienio kalbų programų įgyvendinimo organizavimas																					12
Verslumo gebėjimų ugdymas																					19
Dalykų intensyvinimas																					12
Dalykų integravimas																					7
Profesinis veiklinimas																					10
Mokinių pasiekimų vertinimas mokant moduliais																					14
Integruotas menų kursas																					6
Ekonomikos ir verslumo pagrindų programa																					1

Kas išbandyta projekte	Alytaus profesinio rengimo centras																			
	Druskininkų Aigimimo vidurinė mokykla	Kaišiadorių rajono A. Brazausko gimnazija	Kauno Kovo 11-osios vidurinė mokykla	Kelmės J. Gratiūno gimnazija	Klaipėdos Ažuolyno gimnazija	Klaipėdos Varpo gimnazija	Marijampolės Stūduvos gimnazija	Mažeikių M. Račkausko gimnazija	Molėtų gimnazija	Panevėžio Verdenės pagrindinė mokykla	Šiaulių Romuvos gimnazija	Šiaulių S. Sondeckio menų mokykla	Šiaulių profesinio rengimo centras	Švenčionių rajono Pabrados Ryto gimnazija	Tauragės Žalgirių gimnazija	Varėnos Ažuolo gimnazija	Vilniaus Salomėjos Nėries gimnazija	VšĮ Kauno J. Urbšio katalikiška vidurinė mokykla	VšĮ Panevėžio profesinio rengimo centras	Išbandžiusių mokyklų skaičius
Turizmo ir mitybos programa																				1
Ugdymo organizavimo sistema (I-II gimnazijos klasių) pagal numatomas studijų kryptis																				1
Kitos pagal numatomas studijų kryptis mokyklos parengtos programos ir moduliai																				1
Integruotas technologijų kursas																				3
Integruotas technologinis ugdymas																				1
Ugdymas profesinei karjerai																				1
Menų programos: fotografija, filmų kūrimas, menų pažinimas																				1

 išbandyta
 neišbandyta

2012 metais atlikto PROJEKTE dalyvaujančių mokyklų praktikos organizuojant modulinį mokymą tyrimo rezultatai parodė, kad:

- *stipri mokinių mokymosi motyvacija yra viena svarbiausių sėkmingo ugdymo(si) prielaidų;*
- *mokytojai išbandė įvairius mokymo būdus, metodus, didaktinius žaidimus, individualius, grupinius ar projektinius darbus, nes siekė rasti veiksmingiausią būdą siekti geresnės kokybės ir užtikrinti kiekvieno individualaus mokinio mokymosi sėkmę;*
- *mokyklos, siekdamos gauti kuo išsamesnę grįžtamąją informaciją, kuria vadovaujantis būtų galima tikslingai planuoti tolesnį ugdymą(si) ir suteikti konkrečiam mokiniui veiksmingą pagalbą, taikė įvairius vertinimo ir įsivertinimo būdus;*
- *pedagogai ieškojo ir išbandė įvairias galimybes, kaip mokinių įgytas vieno dalyko žinias ir gebėjimus pritaikyti kito dalyko pamokose ir tokiu būdu veiksmingai ugdyti įvairias mokinių kompetencijas, mažinti mokinių mokymosi krūvius;*
- *svarbi yra mokytojų motyvacija, tikslinga pedagogų veikla, bendradarbiavimas ir nuolatinis kvalifikacijos tobulinimas.*

2013 m. lapkričio mėn., siekiant įvertinti besikeičiančią ugdymo praktiką ir teisinę aplinką, bandant atskleisti šiandieninę mokyklų poziciją vykdomų veiklų prasmingumo, tęstinumo, idėjų sklaidos perspektyvumo aspektais, buvo pakartotinai atliktas projektinėse veiklose dalyvaujančių mokyklų situacijos tyrimas. Tyrimas atliktas taikant elektroninės anketinės apklausos metodą. Paisant tyrimo etikos ir siekiant užtikrinti tyrimo duomenų anonimiškumą, toliau tekste niekur neminimi atskirų mokyklų pavadinimai, pateikiama tik apibendrinta informacija, atskiruose atsakymuose eliminuojant informaciją, kuri leistų identifikuoti ir atpažinti atskiras projekto veiklose dalyvaujančias mokyklas.

Atliekant šį tyrimą buvo surinkta informacija apie Projekte dalyvaujančių mokyklų atstovų nuomonę į ugdymo organizavimą moduliais vidurinio ugdymo pakopoje. Buvo svarbu išsiaiškinti:

- mokyklų įsitraukimo į projekto veiklas, nusiteikimo užtikrinti pradėtų veiklų tęstinumą ir dalyvavimo projekte sąmoningumo lygį,
- vidurinio ugdymo organizavimo moduliais konkrečioje mokykloje priežastis,
- vidurinio ugdymo organizavimo moduliais aiškumą, priimtinumą, prasmingumą mokyklos administracijai, mokytojams ir mokiniams,
- mokyklų pedagogų pritarimo vidurinio ugdymo organizavimo moduliais idėjai ir dalyvavimo/įsitraukimo laipsnį,
- mokinių pritarimą ugdymo organizavimo moduliais idėjai, įsitraukimą,
- išsiaiškinti, ar vidurinio ugdymo organizavimas moduliais padeda stiprinti mokinių mokymosi motyvaciją, ar yra jiems naudingas,
- ar vidurinio ugdymo organizavimas moduliais padeda sutelkti mokyklos pedagogus bendram darbui, ugdyti reikiamas mokytojų kompetencijas, padeda gerinti vidurinio ugdymo kokybę,

- kas būdinga vidurinio ugdymo organizavimą moduliais įgyvendinančioms mokykloms, kokius pagrindinius vadybinius „žingsnius“ galima išskirti,
- ar mokyklos mano esant prasminga atsižvelgti į esminius žinių vadybos principus:
 - žinojimą, **ką** reikia daryti;
 - žinojimą, **kaip** tai reikia daryti;
 - žinojimą, **kodėl** reikia daryti;
 - žinojimą, **kur** yra reikiama informacija;
 - žinojimą, **kada** tai reikia daryti.
- kuo minėtų mokyklų patirtis galėtų būti naudinga to paties regiono mokykloms, steigėjams, nacionalinio lygmens švietimo politikams ir specialistams,
- ar, mokyklų atstovų nuomone, teisinė aplinka (nacionaliniame ir savivaldybės lygmenyse) teikia galimybių organizuoti vidurinį ugdymą moduliais,
- kokia mokyklų atstovų nuomonė apie teises mokyklų galimybes (nacionaliniame ir savivaldybės lygmenyse) organizuoti vidurinį ugdymą moduliais,
- kokia mokyklų atstovų nuomonė apie finansines mokyklų galimybes (nacionaliniame ir savivaldybės lygmenyse) organizuoti vidurinį ugdymą moduliais.

Išnagrinėjus surinktą informaciją pastebėta, kad dauguma mokyklų palaiko projekto idėjas, tačiau nurodydami vidurinio ugdymo organizavimo moduliais priežastis visi tyrimo dalyviai pareiškė, kad pagrindinė priežastis – mokyklos dalyvavimas projekte. Šiuo metu dalis mokyklų abejoja, ar įsitrauktų į PROJEKTO veiklas, jeigu jos prasidėtų šiandien, tik vienos mokyklos atstovai patvirtino, jog tikrai norėtų dalyvauti minimame projekte, o viena iš mokyklų yra gana kategoriška – tokiomis pačiomis sąlygomis daugiau nedalyvautų. Nors dalis respondentų pažymėjo, jog įsitraukimas į projekto veiklas padėjo mokyklose užtikrinti daugumos mokinių poreikius esamomis sąlygomis, tačiau pastebimas akivaizdus nusivylimas švietime susiklosčiusia situacija, paramos mokykloms stoka. Diskusijose su mokyklų atstovais buvo dažnai keliamas finansinis klausimas, kaip tam tikras motyvas įgyvendinti naujoves, tikėtasi išsiaiškinti finansinių išteklių panaudojimo aplinkybes, tačiau atliekant apklausą nė vienos mokyklos atstovai, nepaminėjo, kad ugdymo organizavimas moduliais leidžia racionaliau paskirstyti turimas lėšas.

Kita, įdomi detalė, išryškėjusi tyrimo metu, kad ugdymo organizavimo moduliais idėja mokyklų vadovams vienareikšmiškai yra labai aiški ar daugiau aiški, mokytojams – aiški, tačiau tvirtesnio įsitikinimo nepareikšta, o mokiniams ši idėja – daugiau neaiški, nei aiški. Tyrimo duomenys rodo, kad ugdymo organizavimo moduliais prasmę ir idėją geriau suvokia pedagogai nei jų ugdytiniai, tačiau tiek pedagogai, tiek mokiniai gana rezervuotai žvelgia į savo dalyvavimą projekto veiklose. Visiškai kita situacija su mokyklų vadovais – beveik visi apklausoje dalyvavę mokyklų vadovai ne tik suvokia vidurinio ugdymo organizavimo moduliais prasmę ir pritaria šiai idėjai, bet ir sakosi gana noriai dalyvaujant projekto veiklose.

Dalis projekto veiklose dalyvaujančių mokyklų pareiškė vis dar abejojančios, ar ugdymo organizavimas moduliais padeda stiprinti mokinių mokymosi motyvaciją ir ar apskritai tai naudinga mokiniams, tačiau didžioji dauguma tyrimo dalyvių teigia, kad šis ugdymo organizavimo būdas vienareikšmiškai ugdo mokytojų kompetencijas ir padeda juos sutelkti bendram darbui, o tai savaime prisideda prie bendrosios ugdymo kokybės gerinimo.

Ryškiausias vidurinio ugdymo organizavimą moduliais įgyvendinančių mokyklų požymis – mokyklų vadovų aktyvus dalyvavimas su PROJEKTU susijusiose veiklose. Tai pažymi beveik visi tyrimo dalyviai. Kiti, pagal populiarumą, apklausos dalyvių išvardyti požymiai: mokytojų aktyvumas, pagalba besimokančiajam, kokybės valdymas, vadovų iniciatyvumas, bendruomenės poreikių analizė, pedagogų kūrybiškumas. Mažiausiai pastebimas požymiai – mokytojų iniciatyvumas ir mokykloje taikomo ugdymo organizavimo moduliais aiškumas mokiniams. Mokyklų visai neakcentuojamas, tačiau pasaulinėje praktikoje labai ryškus, požymis – ūkiškumas.

Aiškinantis nuomonę mokyklų, dalyvaujančių PROJEKTE patirties sklaidą, apklausos dalyvių teigimu, toji patirtis gali būti vertinga ne tik kitoms to paties regiono mokykloms, bet ir šių mokyklų steigėjams bei švietimo ir mokslo ministerijai. Mokyklų atstovai pasirenę dalytis savo gerą patirtimi, kritiškai įvertinant savo mokyklų sėkmes ir nesėkmes, dalinantis projekto metu sukurta metodine medžiaga ir t.t. Mokyklų vadovai pareiškė apie savo norą ir pasiryžimą dalintis patirtimi, kuomet nacionaliniu mastu rengiami bendrieji ugdymo planai, peržiūrimos Bendrosios programos, rengiamos pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programos. PROJEKTE dalyvaujančios mokyklos pageidautų dalyvauti partnerių pozicijoje.

Vertinant realiai egzistuojančią praktiką ir bandant apibendrinti ir išskirti šiuo metu egzistuojančius vidurinio ugdymo organizavimo moduliais vadybinius modelius – galima būtų išskirti tris vadybinius modelius: klasikinį (formalizuotąjį) modelį (*planavimas – organizavimas – vadovavimas- kontrolė*); biheavioristinį (*stimulus – reakcija*); besimokančiosios organizacijos (*bendras tikslas, teigiama tarpusavio priklausomybė, refleksija, atsakomybė*). Reikia pripažinti, jog, kai kurių mokyklų vadybinius modelius įvertinti ir apibūdinti sudėtinga dėl gautos informacijos neapibrėžtumo, pavyzdžiui, šių mokyklų atstovų teigimu, „mokytojai kūrybiškai taiko mokymą moduliais“, „ugdymo organizavimas moduliais planuojamas atsižvelgiant į lyginamąsias analizes“ ir pan.

Žvelgiant į šią situaciją iš vadybos mokslo perspektyvų, mokykloms (administratoriams ir pedagogams) rekomenduotina realiai vadovautis pačiais bendriausiais žinių vadybos principais: žinoti, ką reikia daryti; žinoti, kaip tai reikia daryti; žinoti, kodėl tai reikia daryti; žinoti, kur yra reikiama informacija; žinoti, kada reikia tai daryti. Be abejo, žinojimas „ateina“ per diskusijas ir susitarimus kiekvienoje bendruomenėje.

Apibendrinant tyrimo dalyvių nuomones apie vidurinio ugdymo organizavimo moduliais realizavimą jų mokyklose galima išskirti pagrindines stiprybes, silpnybes, grėsmes ir galimybes, darančias didesnę ar mažesnę poveikį, skatinančias ar lėtinančias aktualius pokyčius.

Vidurinio ugdymo organizavimo moduliais stiprybės:

- Vidurinio ugdymo pakopoje dirbančių mokytojų pareiškimas ir atsakomybė
- Mokytojai skatinami tobulinti savo kompetencijas
- Kylančios mokytojų profesinės ir dalykinės kompetencijos
- Mokytojų drąsa planuojant ir organizuojant ugdymo procesą
- Taikomos mokytojų motyvaciją skatinančios priemonės (papildomas apmokėjimas, vadovų palaikymas ir teigiamas vertinimas)
- Labai patyrę mokytojai
- Kūrybingi mokytojai
- Kūrybiška/stipri/darbinga pedagogų komanda
- Iniciatyvūs vadovai
- Mokinių pozityvus požiūris į mokymąsi pagal modulines programas
- Lankstus tvarkaraštis
- Pagalba mokiniui
- Aiškesnis vertinimas ir įsivertinimas
- Modulinis vertinimas (ypač apibendrinamasis modulio vertinimas; dvimetis apibendrinamasis: iš visos pagrindinio ugdymo II dalies programos arba vidurinio ugdymo programos)
- Struktūruotas ugdymo turinys sąsajoje su vertinimu
- Prielaidos formuojamojo vertinimo sistemai
- Pasiekiami aukštesni rezultatai
- Geresni mokinių, kurie mokėsi moduliais, dalykų galutiniai rezultatai
- Meninės pakraipos moduliai

Vidurinio ugdymo organizavimo moduliais silpnybės:

- Mokyklai reikia turėti daugiau klasių komplektų
- Nelabai tinka mažakomplekčiai mokyklai
- Mokyklai reikia turėti daugiau mokytojų dalykininkų (daugelyje mokyklų jų tėra po vieną)
- Tvarkaraštis gali būti nepalankus mokiniams
- Profesinėje mokykloje sunku įgyvendinti dalykų mokymo intensyvinimą
- Griežtas modulio valandų apribojimas
- Didaktinės medžiagos stygius
- Ne visa mokykla perėjo ugdymo organizavimo moduliais
- Didelė apkrova modulinį mokymą įgyvendinančiam mokytojui
- Neparengta medžiaga (vadovėliai)
- Trūksta struktūruotos, diferencijuotos mokymo medžiagos (vadovėliai, pratybos, mokytojo knyga, vaizdinė medžiaga ir kt.)
- Kai kurių PROJEKTE išbandomų modulių apimtis neatitinka skiriamų valandų (per daug arba per mažai valandų)
- Nevienodai (ne visada gerai) vertinami kai kurie mokytojų išbandomi moduliai
- Kylančios abejonės dėl projekto tęstinumo
- Nedaug pedagogų, norinčių įsitraukti į naują veiklą
- Vadovėlių ir modulių programų neatitikimas

- Problemos, kylančios mokiniams keičiant grupę – mokytoją
- Ne visų dalykų mokytojai kokybiškai taiko ugdymą moduliais
- Ugdymo organizavimas moduliais taikomas ne visų dalykų pamokose
- Ne visų dalykų pamokoms parengta kokybiška metodinė medžiaga (mokytojų vertinimu)

Vidurinio ugdymo organizavimo moduliais galimybės

- Plėtoti vidurinio ugdymo organizavimą moduliais institucijoje
- Tobulinti mokytojų dalykines ir bendrąsias kompetencijas
- Bendradarbiauti su kitų projekte dalyvaujančių mokyklų komandomis
- Susišaukia su specialybės programų modulių (profesinėse mokyklose) kūrimu
- Didesnės pasirinkimo galimybės mūsų mokiniams
- Diegti naujas vertinimo nuostatas, pvz., dėl galutinio vertinimo
- Dar dažnesnis ir efektyvesnis dalykų intensyvinimas
- Dar gilesnis ugdymo diferencijavimas
- Akademinio turinio ryšys su gyvenimu ir praktika
- Nuosekli vidurinio ugdymo organizavimo moduliais plėtra etapais: laipsniškas modulinio vertinimo diegimas didinant įtrauktų mokytojų ir klasių skaičių
- Galimybė sumažinti mokymosi krūvį (koncentruojantis į mokymosi pasiekimų lygius)
- Mokytojų skatinimo priemonių taikymas

Vidurinio ugdymo organizavimo moduliais grėsmės

- Nepakankama daugumos mokytojų motyvacija
- Sudėtinga (arba mokytojų dar neperprasta) vertinimo sistema (pasiekimų fiksavimas)
- Vadovėlių trūkumas
- Programų neatitikimas pereinant į kitą grupę ar mokyklą
- Tvarkaraštis, neatitinkantis higienos normų
- Materialinės bazės neatitikimas reikalavimams
- Mokytojų dalykininkų trūkumas kai kuriose mokyklose
- Silpnas skatinimas iš išorės (neaiškumas dėl projekto tęstinumo, neskiriami grantai ar pan. mokykloms, nekoreguojama mokinio krepšelio metodika neskatins ugdymo kokybę gerinančių pokyčių)
- Nėra sprendimo dėl mokymo medžiagos „paketų“, pritaikytų mokymui(si) moduliais, rengimo ir leidybos
- Nacionaliniame lygmenyje neinvestuojama į vidurinio ugdymo organizavimo moduliais idėjų ir patirties sklaidą
- Mokyklų išorinis vertinimas nebus orientuotas į ugdymo kokybės nustatymą (siekiant geresnių mokymosi pasiekimų), o liks tik ugdymo proceso savaitinės („pagražintos“) nuotraukos fiksavimo priemone
- Bendrųjų programų ir modulinė programų temų nesutapimai
- Neaiškus ugdymo organizavimo moduliais likimas pasibaigus projektui
- Netikrumas dėl to, kad ugdymo organizavimas moduliais bus visuotinai įgyvendintas
- Pasibaigus projektui niekas neskatins ir nepalaikys mokytojų, taikančių ugdymą moduliais

Kitas nagrinėtas opus klausimas – teisinė ir finansinė situacijos analizė, aktuali vidurinio ugdymo organizavimą moduliais realizuojant savivaldos lygmenyje. Mokyklų atstovams šį klausimą aptarti buvo sudėtinga todėl, kad įgyvendinant PROJEKTĄ savivaldybės lygmuo iš esmės nedalyvavo, todėl neretai kalbant apie savo savivaldos institucijas ir steigėjus mokyklų atstovai teigė, kad realiai *nesidomima mokyklų strateginiais tikslais siekiant kokybės, beveik neteikiama pagalba, nėra aiškios strategijos, o apsiribojama pokyčio siekio imitacija (epizodinis dėmesys tik renginiams, akcijoms, metodiniams (procedūriniais) klausimams)*. Nacionaliniu lygmeniu pagalba teikiama (*yra modelio aprašymas, paskirtos įgyvendinančios mokyklos, aiškūs kuratoriai, koreguojami ugdymo planai ir kiti teisės aktai, kad būtų galima įgyvendinti naujoves* ir pan.), ji dažniausiai savalaikė, naudinga (*pilnai apmokami dalyvių mokymai, mokyklos turi galimybę mokytis ir bendradarbiauti (dalintis patirtimi) siekdamas ugdymo kokybės, leidžiama metodinė medžiaga (programos, pamokų pavyzdžiai ir kt.), kuria galima pasinaudoti* ir pan.). Šalia to pažymima, kad būta ir problemų – *dažnai teisiniai dokumentai vėluodavo, o jau reikėdavo įgyvendinti projekto veiklas*. Vienok, visa tai nustelbdavo tai, kad buvo nuolatinis *mokyklų skatinimas*.

Šis papildomas tyrimas parodė, kad PROJEKTE dalyvavusių ir tebedalyvaujančių mokyklų patirtis tikrai gali būti vertinga visoje šalyje sprendžiant aukščiau išsakytas problemas, tačiau ji yra labai skirtinga ir priklauso nuo įvairių objektyviai susiklosčiusių aplinkybių, todėl, modeliuojant vidurinio ugdymo organizavimo alternatyvas, buvo ir kitais būdais ieškoma praktiškai įgyvendinamų idėjų, padėsiančių spręsti aktualias problemas. Siekiant remtis ne tik apklausos dalyvių nuomonėmis buvo nuspręsta apsilankyti kai kuriose vidurinio ugdymo programose įgyvendinančiose švietimo įstaigose, taip pat rinkti informaciją iš viešosiose diskusijose savo nuomonę išsakančių dalyvių, nebūtinai dalyvaujančių projekte, tačiau besidominčių vidurinio ugdymo kokybės gerinimu.

Ekspertų grupė kartu su PROJEKTO, taip pat Švietimo ir mokslo ministerijos, atstovais lankėsi įvairiose švietimo institucijose, turinčiose skirtingą vidurinio ugdymo programų įgyvendinimo patirtį: VšĮ Šiuolaikinės mokyklos centre, Marijampolės „Sūduvos“ gimnazijoje, Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijoje, Marijampolės profesinio rengimo centre, kur susitiko su mokyklų administracijos atstovais ir pedagogais, susipažino su šiose mokyklose taikomais vidurinio ugdymo organizavimo moduliais pavyzdžiais, patirtomis ir išspręstomis problemomis, modulinio ugdymo elementų ir idėjų įgyvendinimo gerąja patirtimi, ateities planais.

Kiekviena iš minėtų mokyklų savitai sprendžia vidurinio ugdymo organizavimo klausimus, daugiau ar mažiau naudojasi modulinio mokymo (si) principais ir idėjomis, taiko modulinio mokymo elementus, įgyvendina dalykų modulių programas. Šių mokyklų patirtis labai skirtinga ir verta dėmesio, nes atspindi šalies mokyklų įvairovę ir gali būti pavyzdžiu

kitoms mokykloms, kurios vis dar ieško tinkamo kelio geresnės ugdymo kokybės link. Šių mokyklų patirtimi bus siekiama iliustruoti ekspertų kuriamas vidurinio ugdymo organizavimo moduliais alternatyvas.

2013 m. pabaigoje vyko du susitikimai (viešosios diskusijos), skirti vidurinio ugdymo modernizavimo, ugdymo organizavimo moduliais ir vidurinio ugdymo kokybės gerinimo klausimams nagrinėti.

2013 m. lapkričio mėn. VšĮ Šiuolaikinės mokyklos centre vykusioje ekspertų, mokyklos pedagogų ir vadovų, taip pat PROJEKTO atstovų viešojoje diskusijoje išryškėjo „žmogiškojo faktoriaus“ ir bendrų susitarimų mokykloje svarba. Mokyklos vadovai, pasakodami apie išbandytas inovacijas, pavyzdžiui kai kurių akademinų dalykų mokymo dalykų intensyvinimą, atvirai išsakė savo nuomonę apie sėkmių ir nesėkmių priežastis, atskleidė, kaip pamažu plėtojosi idėjos, kol buvo pasiekta esama situacija, kodėl kai kurių idėjų buvo atsisakyta. Svarbu pastebėti ir „gilesnius“ mokyklos atradimus, pavyzdžiui supratimą, jog dalykų intensyvinimas yra susijęs ne vien su pamokų skaičiumi. Tai reiškia, jog pasikeitė mokytojų taikomi ugdymo metodai. Nepaisant, kad ši mokykla pasiekia labai gerų ugdymo rezultatų ir garsėja joje dirbančiais gerais mokytojais, buvo pastebėta, jog savarankiškai kurti mokiniams patrauklų šiuolaikišką ugdymo turinį gali ne kiekvienas mokytojas, tačiau trečdalis mokytojų yra tikrai iniciatyvūs, o jų idėjos būna diegiamos mokyklos mastu. Mokyklos atradimai labai žmogiški: mokytojai po pamokų daug papildomai dirba su mokymosi motyvacijos stokojančiais mokiniais, bendrauja su jais naudodamiesi kompiuterinėmis technologijomis ir t.t. Pastebėta, jog kuo daugiau ugdymo proceso organizuojama ne klasėje, tuo geresni rezultatai, todėl mokykloje praktinei veiklai, ryšiui su gyvenimu, integruotoms ir kūrybiškumą skatinančioms pamokoms, projektinėms veikloms, naujų ugdymo „formatų“ paieškoms skiriama vis daugiau dėmesio. Mokyklos atstovai patvirtino, jog mokiniams labai svarbu skirti pakankamai laiko įgyvendinti idėjas, tuo pačiu taikant ir įprasminant įgytas žinias, parodant, ką žino ir moka, emociškai išreiškiant savo patirtį, supratimą, nuomonę. Vidurinio ugdymo pakopoje labai daug dėmesio skiriama vertinimui, įvairiems neformaliems susitarimams, individualiems poreikiams ir siekiams, vadovaujantis nuostata, jog pernelyg didelis visko reglamentavimas varžo ir mokytojus, ir mokinius, jog mokykla turi būti kuo labiau panaši į šeimą. Svarbu, kad mokiniai ir jų tėvai iš anksto žinotų vertinimo kriterijus, laiku gautų patikimą informaciją apie mokymosi pasiekimus, pažangą, o tai reiškia, jog būtų įmanoma laiku pastebėti ir išspręsti problemas, baigiant mokyklą nepatirti nemalonių netikėtumų. Labai svarbu mokiniams suteikti šansų ir galimybių pasitikrinti savo žinias ir gebėjimus, tai labai padeda mokiniams ugdytis atsakomybę

už savo mokymąsi, planuoti savo mokymąsi, suvokti, kokių rezultatų pageidauja ir kaip jų siekti. Pavyzdžiui, mokiniams labai patiktų mokytis lygiais, kaip kompiuteriniuose žaidimuose, kai gali išbandyti savo jėgas (pasigalynėti su savimi) siekdamas vis aukštesnio lygmens. Svarbiausias dalykas – pasitikėjimas mokytoju, tačiau jis susiformuoja ne per vieną dieną. Mokytojas pasitikėjimą užsitarnauja savo pastangomis ir efektyviu darbu, svarbus gero mokytojo bruožas – vidinė atsakomybė. Išskirtinė šios mokyklos ypatybė ta, kad niekas nesiskundžia tvarkaraščiu, nei „langais“ jame, nes mokykloje ir mokytojams, ir mokiniams yra ką veikti arba kur ir kaip pailsėti tuo metu. Nežiūrint to, kad mokykloje dirbantys mokytojai yra aktyvūs ir kūrybiški, pasigendama gerų mokymo ir metodinių priemonių ir aiškių ugdymo programų, ypač daug problemų patiria lietuvių kalbos mokytojai.

2013 m. gruodžio mėn. Marijampolės Meilės Lukšienės švietimo centre vykusioje ekspertų, Švietimo ir mokslo ministerijos ir jai pavaldžių institucijų specialistų, gimnazijų ir vidurinių mokyklų administracijos atstovų ir pedagogų, Marijampolės profesinio rengimo centro atstovų viešojoje diskusijoje aptariamos vidurinio ugdymo modernizavimo ir organizavimo moduliais prielaidos, patirtis, galimybės ir perspektyvos. Diskusijoje buvo pristatyta vidurinio ugdymo organizavimo situacija Marijampolės savivaldybei pavaldžiose švietimo įstaigose, PROJEKTE dalyvaujančių mokyklų (Kaišiadorių r. A. M. Brazausko ir Marijampolės „Sūduvos“ gimnazijų, Marijampolės r. Liudvinavo vidurinės mokyklos) vidurinio ugdymo organizavimo moduliais patirtis ir rezultatai, pristatytos ir aptartos ekspertų siūlomos vidurinio ugdymo modernizavimo ir organizavimo moduliais idėjos. Viešosios diskusijos dalyviai diskutavo apie aptariamų idėjų plėtotę kitose Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose, skirtingas vidurinio ugdymo modernizavimo ir organizavimo moduliais prielaidas ir galimybes, priklausančias nuo galiojančių teisės aktų bei kiekvienos mokyklos finansinių ir žmogiškųjų išteklių.

Ką parodė papildoma užsienio šalių ugdymo organizavimo patirties analizė?

Tobulinant ugdymo organizavimo moduliais alternatyvas buvo nagrinėjami teisiniai ir finansiniai dokumentai, papildomai išnagrinėta ir apibendrinta užsienio šalių – Australijos (Viktorija), Kanados (Alberta ir Ontarijas), Suomijos, Prancūzijos, Vengrijos, Olandijos, Naujosios Zelandijos, Singapūro, Jungtinės Karalystės (Anglija), Estijos – patirtis. Reikia paminėti, jog suprantant, kad užsienio šalyse paprastai yra laikomasi ugdymo organizavimo tęstinumo, papildomai analizei buvo tikslingai pasirinktos tų pačių šalių, kurių patirtis buvo nagrinėjama ieškant pavyzdžių ir idėjų pagrindinio ugdymo (II dalies) organizavimo moduliais alternatyvų modeliavimui, švietimo sistemos, atlikta minėtų užsienio šalių vidurinio ugdymo organizavimo patirties analizė ir parengtos užsienio šalių patirtimi paremtos rekomendacijos vidurinio ugdymo organizavimui gerinti (2 priedas).

Visose nagrinėtose šalyse išryškėja svarbūs uždaviniai keliami bendrajam viduriniam ugdymui yra:

- rengti mokymuisi visą gyvenimą, įgyjant gyvenimui šiuolaikiniame pasaulyje svarbaus bendrojo raštingumo ir bendrųjų kompetencijų pagrindus;
- parengti tolesniam mokymuisi aukštosiose mokyklose, perteikiant studijoms reikalingus akademinį dalykų pagrindus ir savarankiško mokymosi gebėjimus;
- ugdyti darbo pasauliui ir karjerai, padedant pasirinkti būsimos darbinės veiklos sritį ir įgyti darbinei veikai reikalingus gebėjimus.

Šių uždavinių sprendimo strategijos atskirose šalyse skiriasi. Strategijų skirtumus didžia dalimi lemia socialiniai kultūriniai skirtumai tarp šalių. Panašūs uždaviniai keliami ir Lietuvos vidurinio ugdymo koncentru, todėl visi jie yra aktualūs kuriant tris vidurinio ugdymo organizavimo moduliais alternatyvas.

Nagrinėjant vienuolikos švietimo sistemų patirtį svarbiausias dėmesys buvo kreipiamas mokyklų savarankiškumo ir jų darbo reglamentavimo formuojant vidurinio ugdymo turinį klausimams ir mokinių laisvės rinktis ugdymo turinį klausimams. Sudaryta lentelė (žr. 2 priedas, 1 lentelė), kurioje pateikti duomenys apie tai, ką mokykla gali savarankiškai spręsti vidurinio ugdymo organizavimo lygmenyje, kas šalyje reglamentuoja dalykų mokymo organizavimą ir dalykams skirtas valandas, ar yra nustatyti pasiekimų standartų reikalavimai, kreditų sistema atestatui gauti, ar yra išskiriamas ugdymo turinio branduolys, ar šalies mastu yra rekomenduojami pasirenkamieji kursai, ar mokykloms paliekama teisė rinktis ugdymo turinį ir ugdymo organizavimo formas pagal poreikius. Atlikus analizę (aukščiau minėtais

aspektais) daromos šios apibendrintos išvados apie vidurinio ugdymo organizavimo reglamentavimą užsienio šalyse:

- Pastebima tendencija valstybės lygmenyje smulkmeniškai nereglamentuoti valandų paskirstymo tarp dalykų.
- Vyraujanti tendencija detaliai aprašyti daugumos kursų orientacinius mokinių pasiekimus (vertinimo standartus ar BE reikalavimus).
- Naudojama kreditų atestatui gauti sistema, arba nurodomi privalomi dalykai ir jų mokymosi krūvis.
- Dauguma nagrinėtų šalių išskiria privalomą ugdymo turinio branduolį.
- Beveik visos nagrinėtos šalys rekomenduoja dalį pasirenkamųjų kursų.
- Stiprėja tendencija leisti mokyklų bendruomenėms pačioms skirstyti valandas ir rinktis ugdymo organizavimo formas.

Dalis surinktos informacijos apie pasirenkamųjų dalykų 11-12 (ar ekvivalentiškose) klasėse pobūdį pateikta lentelėje (žr. 2 priedas, 2 lentelė), kurioje trumpai apibūdinama vienuolikos švietimo sistemų praktika, t.y., kas tose šalyse priima sprendimus dėl bendros pasirenkamųjų dalykų apimties, koks pasirenkamųjų kursų užsienio šalyse pobūdis, koks rengimas karjerai ir profesijai numatytas nacionaliniame ugdymo turinyje. Atlikus analizę (aukščiau minėtais aspektais) daromos šios apibendrintos išvados apie vidurinio ugdymo turinio pasirinkimų reglamentavimą užsienio šalyse:

- Laisvai pasirenkamieji dalykai vidurinio ugdymo koncentre, kaip įprasta, sudaro ne mažiau kaip 10–20% mokymosi krūvio. Ugdymo turinio branduolys sudaro apie pusę krūvio.
- Didžioji dalis pasirenkamųjų kursų paprastai būna papildomi tradicinių mokomųjų dalykų ugdymo turinio vienetai/moduliai.
- Daugelis valstybių vidurinio ugdymo koncentre mokiniams leidžia rinktis profesinės pakraipos (ar net profesinio mokymo) pasirenkamuosius kursus.

Šių šalių patirtimi remtasi rengiant alternatyvius siūlymus dėl vidurinio ugdymo organizavimo moduliais Lietuvos švietimo politikams ir bendrojo ugdymo mokykloms. Diskusijos su pedagogais, mokyklų administracijos atstovais, ŠMM ir jai pavaldžių institucijų specialistais paskatino ženkliai pakoreguoti rengiamus alternatyvių vidurinio ugdymo organizavimo moduliais aprašų (I-osios, II-osios ir III-osios alternatyvų) projektus. Pakoreguoti projektai atliepia naujausius Lietuvos ir Europos švietimą reglamentuojančius strateginius dokumentus.

Nagrinėjant Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų, įgyvendinančių vidurinio ugdymo programas, patirtį bei įvairių šalių švietimo sistemų ypatybes pastebėta, jog tinkamai pritaikytas ugdymo organizavimas moduliais gali turėti teigiamos įtakos ugdymo kokybei. Šią įtaką būtų galima paaiškinti remiantis **esminėmis modulinio mokymo ypatybėmis**:

- *mokymo ir mokymosi lankstumu,*
- *aiškios struktūros ugdymo organizavimo forma,*
- *savarankiškam mokymuisi pritaikytais moduliais.*

Siekiant geresnės ugdymo kokybės labai svarbūs teoriniai modulinio mokymo principai, padedantys užtikrinti aukštesnę ugdymo kokybę ir geresnius mokymosi rezultatus:

- *ugdymo turinio struktūravimas į savarankiškus elementus,*
- *dinamiškumas transformuojant ir papildant ugdymo turinį naujais moduliais,*
- *orientavimasis į tarpdalykinių ryšių stiprinimą, žinių taikymo bei panaudojimo galimybes,*
- *lankstumas individualizuojant ugdymo turinį, metodus ir mokymosi tempą,*
- *besimokančiojo sąmoningumas ir aktyvumas, orientuotas į mokymosi rezultatus,*
- *tinkamų sąlygų besimokančiajam sudarymas,*
- *pasiekimų vertinimo/įsivertinimo aiškumas.*

Modulinio mokymo idėjos ir įvairūs elementai yra sėkmingai išbandyti įvairiose šalyse, taip pat ir Lietuvoje, tačiau pastebėta, jog ugdymo organizavimo moduliais sėkmingumas priklauso nuo daugelio aplinkybių, o ypač, nuo mokinių amžiaus (geriau tinka vyresniems ir savarankiškesniems), todėl ugdymo organizavimas moduliais tikrai yra tinkamas besimokantiems pagal vidurinio ugdymo programas ir besirengiantiems studijuoti aukštosiose mokyklose.

Taip pat, būtina pastebėti, kad modeliuojant ir pagrindinio ugdymo II pakopai, ir viduriniam ugdymui siūlomas alternatyvas iš esmės laikomasi svarbiausių švietimo dokumentuose nuskaitų principinių nuostatų ir pabrėžiant, jog modulinis mokymas bendrojo ugdymo mokykloje turėtų būti organizuojamas remiantis šiais principais:

- **nuoseklumu ir individualumu**, t.y. požiūriu į mokymo organizavimą kaip ilgalaikį procesą, kurio metu vienos ugdymo formos derinamos ir jungiamos su naujomis, atsižvelgiant į besimokančiųjų poreikius ir galimybes;
- **kontekstualumu**, t.y. tam tikro konkretaus konteksto paisymu, atsižvelgiant į konkrečią instituciją (klasę, grupes ir pan.), šalies socialines – ekonomines tendencijas;
- **holistiškumu**, t.y. ugdymo organizavimo formų tarpusavio derme siekiant visybiško asmenybės ugdymo;
- **kaita**, t.y. natūralia ugdymo formų dinamika atsižvelgiant į esamą ugdymo institucijų decentralizaciją, savarankiškumo laipsnį ir pan.
- **atsakomybe ir savarankiškumu**, t.y. kiekvienos ugdymo institucijos prisiimama atsakomybe už ugdymo proceso organizavimą ir jo įtakojamus mokymosi rezultatus, atsižvelgiant į kiekvienos ugdymo institucijos savarankiškumo laipsnį.

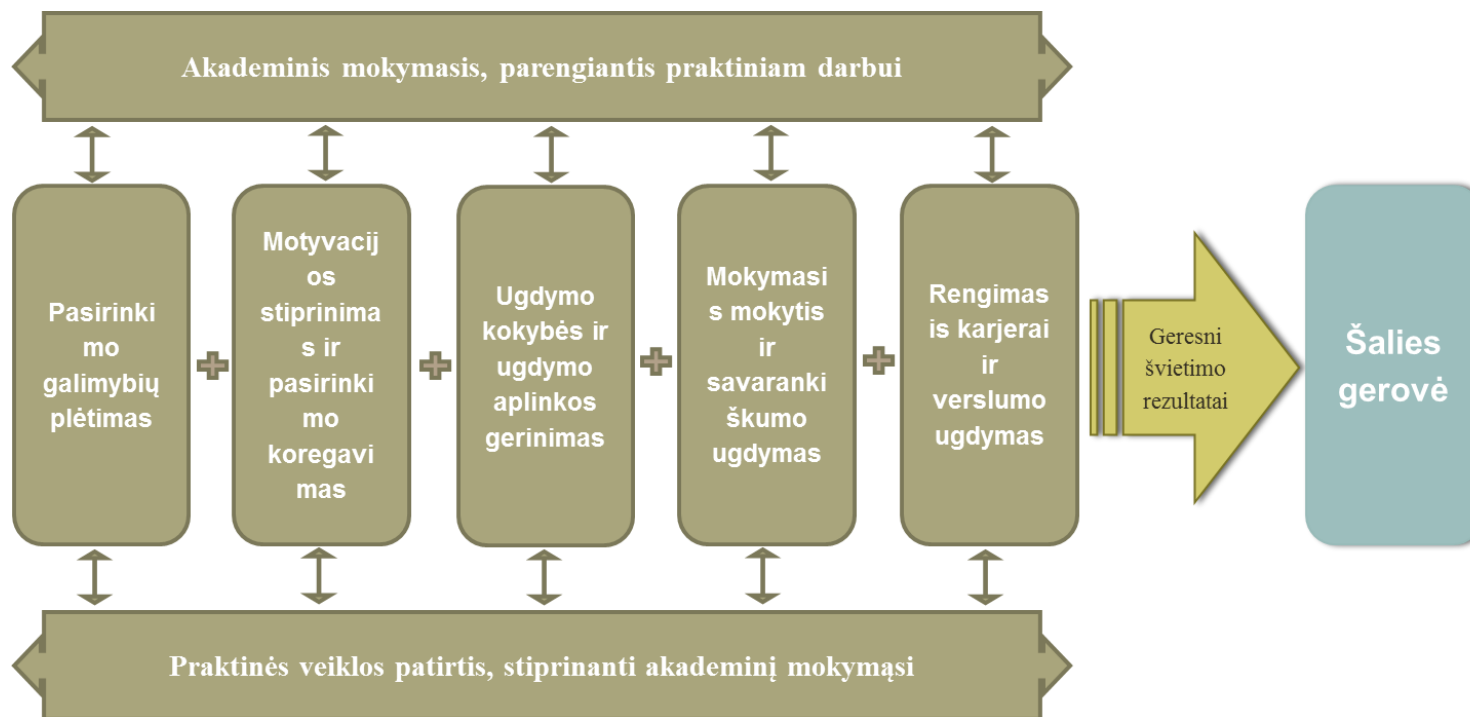
Pagrindinis ugdymo organizavimo moduliais alternatyvų modeliavimo vidurinio ugdymo koncentrai **tikslas – gerinti 11-12 klasių mokinių akademinis pasiekimus ir praktinius gebėjimus, reikalingus darbo pasauliui**, padėti jiems geriau pasiręgti tolesniam mokymuisi ir gyvenimui diegiant modulinį mokymąsi arba modulinio mokymosi elementus.

Ugdymo organizavimo moduliais uždaviniai:

- didinti mokinių motyvaciją ir atsakomybę už savo mokymosi rezultatus;
- mokyti mokinius savarankiškai mokytis, padėti jiems rengtis tolesniam mokymuisi ir karjerai;
- didinti akademinio ir praktinio ugdymo sinergiją;
- spartinti inovacijų diegimą mokyklinėje praktikoje.

Aukščiau paminėtas esminis tikslas ir išvardyti uždaviniai turi lemti, kokios ugdymo organizavimo moduliais priemonės ir kaip turi būti įgyvendinamos Lietuvos švietimo sistemoje, siekiant šalies gerovės (žr. 3 pav.).

3 pav. Akademinio ir praktinio ugdymo sinergija

Siekiant užsibrėžto pagrindinio tikslo – *gerinti 11-12 klasių mokinių akademinį pasiekimus ir praktinius gebėjimus, reikalingus darbo pasauliui* – ir atsižvelgiant į mokinių galimybes ir poreikius, manoma esant prasminga pasiūlyti šalies švietimo politikams ir bendrojo ugdymo mokykloms apsvarstyti tris vidurinio ugdymo (11-12 klasėse) organizavimo moduliais alternatyvas.

Atsižvelgiant į švietimo sistemoje šiuo metu susiklosčiusią situaciją, išskirtos trys vidurinio ugdymo programos įgyvendinančių mokyklų grupės¹ (tradicinės gimnazijos, mažos arba savivaldybėje/mieste/rajono centre ir pan. vienintelės mokyklos ir stiprios² profesinės mokyklos ar centrai), kurioms modulinio mokymo ar jo elementų taikymas galėtų padėti siekti ženklų pokyčių.

Pirmoji alternatyva – skirta išryškinti ugdymo organizavimo pokyčiams didelėse tradicinėse gimnazijose, galinčiose tapti populiariomis **akademinės pakraipos gimnazijomis**, kurias rinktųsi į akademinį mokymąsi linkę mokiniai, planuojantys ateityje siekti akademinės karjeros. Modulinio mokymo ar jo elementų diegimas šiose mokyklose suteiktų daugiau pasirinkimo galimybių akademiškai gabiems mokiniams, padėtų ugdyti mokinių savarankiškumą, iniciatyvumą, atsakomybę už savo mokymąsi, padėtų pagerinti mokymosi rezultatus.

Antroji alternatyva – skirta padėti mažoms mokykloms, turinčioms nedaug, bet labai įvairių gebėjimų ir ugdymosi poreikių mokinių, ir neturinčioms galimybių įdarbinti daug aukštos kvalifikacijos pedagogų nei įsigyti pačių naujausių mokymo priemonių, taip pat mokykloms, kurios yra vienintelės tam tikroje teritorijoje, todėl turi atsižvelgti į pačius įvairiausius mokinių ir vietos bendruomenės poreikius, arba mokykloms, kurios veikia vienoje teritorijoje su kitomis stipriomis, pavyzdžiui, akademinės pakraipos gimnazijomis, todėl ieško savito kelio ir nišos, kurioje, reaguodamos į susiformavusią paklausą, galėtų sėkmingai veikti. Siūlomi ugdymo organizavimo pokyčiai tokioms mokykloms padėtų sustiprėti ir tapti **bazinėmis gimnazijomis**, teikiančioms gerą vidurinį išsilavinimą visiems mokiniams, ypač tiems, kurie dar tebeieško „savo kelio“. Bazinė gimnazija užtikrintų subalansuotą akademinį ir

¹ Mokyklų grupės išskiriamos sąlygiškai, pagal turimą mokinių skaičių, nuo kurio priklauso ir surenkamo krepšelio dydis, t.y. lėšos, kurios teikia daugiau ar mažiau galimybių įgyvendinti inovacijas, atsižvelgti į mokinių ugdymosi poreikius, teikti daugiau pasirinkimo galimybių, užtikrinti geresnę ugdymo aplinką, teikia daugiau galimybių tobulinti mokytojų kvalifikaciją ir t.t., taip pat tam tikros gyvenamosios vietovės poreikius, kai atitinkamoje teritorijoje yra tik viena bendrojo ugdymo mokykla, įgyvendinanti vidurinio ugdymo programą.

² Stipri profesinė mokykla/– nėra labai griežtai apibrėžta sąvoka. Stipria vadintume tokią profesinę mokyklą/ profesinio rengimo centrą, įgyvendinančią vidurinio ugdymo programą, kuris turi stiprią profesinio mokymo bazę, gerus pedagogus, kuriai netrūksta mokinių, nes yra populiarūs.

praktinį ugdymą, t.y., ji sudarytų sąlygas ir galimybes mokiniams išbandyti įvairius dalykus, padedančius ugdytis šiuolaikiniam darbo pasauliui reikalingus gebėjimus, tačiau padėtų išvengti siauro mokinių profiliavimo.

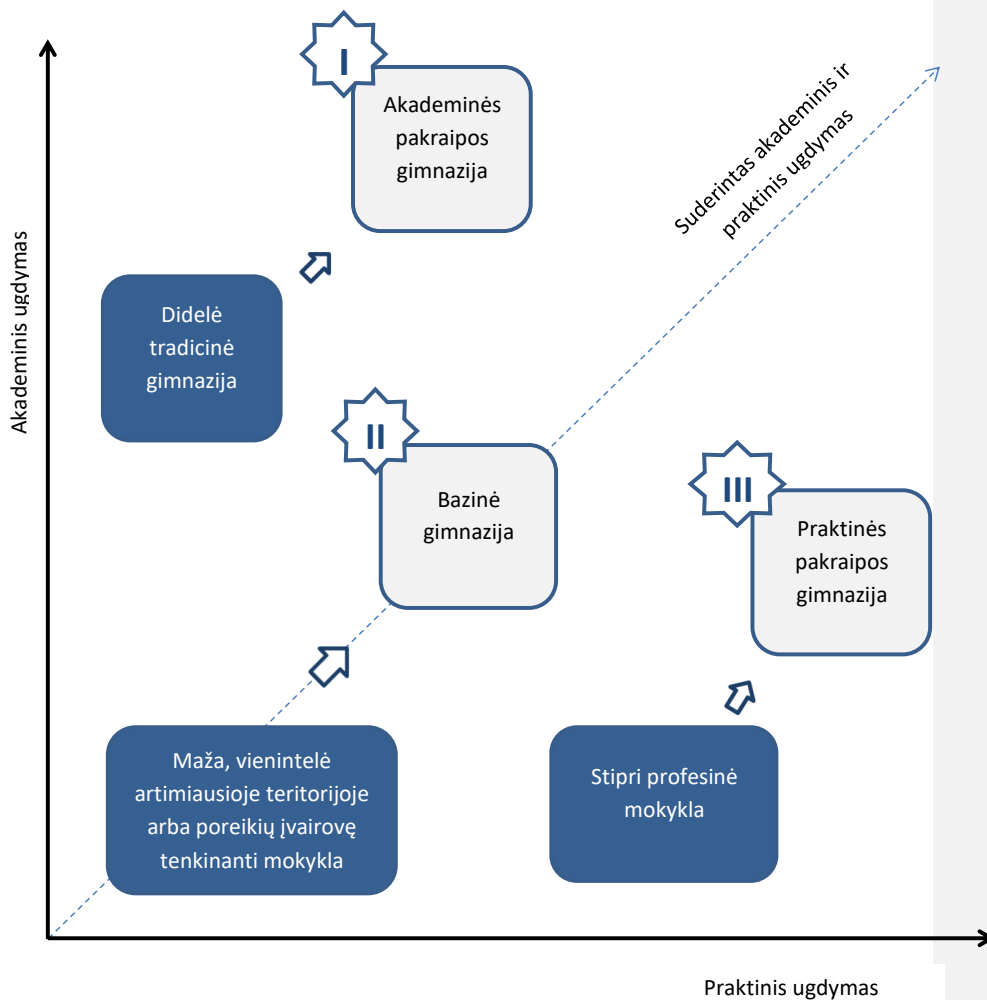
Trečioji alternatyva – skirta profesinėms mokykloms, dalis kurių šiuo metu yra pakankamai populiarios, nes jų mokiniai įgyja ne tik vidurinį išsilavinimą, bet ir įgyja darbo rinkoje paklausią profesiją, taip pat profesinėms mokykloms, kurios galėtų tapti labiau populiariomis, nes siūlomi organizaciniai pokyčiai šioms mokykloms padėtų pereiti į aukštesnį lygį, t.y., tapti **praktinės pakraipos gimnazijomis**. Praktinės pakraipos gimnazija būtų ypatinga tuo, kad joje galėtų efektyviai mokytis labiau į praktinę veiklą linkę mokiniai, kuriems būtų suteikiamas geresnis (orientuotas į aukštesnius mokymosi pasiekimus) vidurinis išsilavinimas ir paklausi profesija.

Svarbiausia:

- Ugdymo organizavimo moduliais idėja visose trijose alternatyvose remiasi formuojamais platesniais vidurinio ugdymo tikslais ir taikomomis efektyvesnėmis mokymo bei mokymosi technologijomis.
- Visos trys alternatyvos iš esmės neturėtų būti konkuruojančios, jos turėtų orientuotis į atitinkamą tikslinę mokinių grupę ir užimti deramą nišą sistemoje.
- Visos alternatyvos turėtų prisidėti prie vidurinio ugdymo ir profesinio mokymo suartėjimo, kurį turėtume įsivaizduoti ne tiesmukai, kaip supanašėjimą, o kaip sąlyčio taškų ieškojimą atitinkamuose labiau akademinuose ar profesiniuose „sluoksniuose“.
- Pasirinkusieji vieną iš alternatyvų turėtų galimybę geriau realizuoti savo pasirinkimą ir svajones, būtų labiau motyvuoti sąmoningai planuoti savo karjerą ir gerai mokytis.

Žemiau pateikiamoje trijų ugdymo organizavimo alternatyvų vidurinio ugdymo koncentre scheme (žr. 4 pav.) parodyta, kokio didumo pokyčiai akademinio ir praktinio ugdymo linkme numatomi ir kaip „judama“ link vidurinio ugdymo ir profesinio mokymo suartėjimo. Idėja remiasi formuojamais platesniais ugdymo tikslais ir taikomomis efektyvesnėmis mokymo bei mokymosi technologijomis.

4 pav. Trijų ugdymo organizavimo alternatyvų vidurinio ugdymo koncentre schema

Šiame dokumente, atsižvelgiant į PROJEKTE sukaupią patirtį, pedagogų, vadybininkų ir švietimo politikų išsakytas nuomones, atliktą papildomą projekte dalyvaujančių mokyklų patirties, užsienio šalių patirties ir teisinių bei finansinių dokumentų analizę, pateikiama **vidurinio ugdymo programos ugdymo organizavimo moduliais aprašo projekto I-oji alternatyva.**

1. I-OSIOS ALTERNATYVOS PAGRINDIMAS IR APRAŠYMAS REMIANTIS ATLIKTA PROJEKTO MOKYKLŲ IR UŽSIENIO ŠALIŲ PATIRTIES ANALIZĖ BEI TEORINIAIS MODULINIO MOKYMO PRINCIPAIS

Rengiant vidurinio ugdymo organizavimo alternatyvas buvo atsižvelgiama į naujausių šalies strateginių dokumentų brėžiamas pagrindines tolesnės šalies švietimo raidos kryptis. Pirmoji alternatyva grindžiama Valstybės pažangos strategija „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. XI-2015 (Žin., 2012, Nr. 61-3050), kurioje švietimui numatytas uždavinys dirbti strategine sumanios visuomenės formavimo kryptimi, siekiant veiklios, solidarios ir besimokančios visuomenės. Kitas reikšmingas dokumentas – Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija (projektas paskelbtas <http://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/451f91e8f0a036e87d0634760f97ba07225.pdf>), kurioje keliami keturi tikslai: pirmasis – susijęs su mokytojų kompetencijų tobulinimu („pasiekti tokį pedagoginių bendruomenių lygį, kai jų kritinę masę sudaro reflektuojantys, nuolat tobulėjantys ir rezultatyviai dirbantys profesionalūs mokytojai ir dėstytojai“), antrasis – švietimo institucijų kokybės vadybos gerinimu („įdiegti duomenų analize ir įsivertinimu grįstą švietimo kokybės kultūrą, užtikrinančią savivaldos, socialinės partnerystės ir vadovų lyderystės darną“), trečias – skirtas švietimo posistemų prieinamumo užtikrinimui ir tarpusavio ryšių suderinimui („maksimaliai plėtojant vaikų ir jaunimo švietimo aprėptį suteikti mokiniams, studentams ir jaunimui palankiausias galimybes išskleisti individualius gebėjimus ir tenkinti specialiuosius ugdymosi ir studijų poreikius“), ketvirtasis – mokymosi visą gyvenimą sistemos ir darbo rinkos bei visuomenės poreikių derinimui („sukurti paskatų ir vienodų sąlygų mokytis visą gyvenimą sistemą, grįstą veiksminga pagalba atpažįstant save ir renkantis kelią veiklos pasaulyje“).

I-osios alternatyvos idėja atliepia Komisijos komunikatą Europos parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei regionų komitetui „Naujoji universitetų modernizavimo partnerystė. ES forumas „Universitetų ir įmonių dialogas“ (KOM (2009) 158 galutinis), kuriuo skatinama mokymosi visą gyvenimą aspektą visapusiškai integruoti į universitetų strategijas ir misijas, įgūdžių atnaujinimą ir gerinimą laikyti naudingais ir pripažįstamais darbdavių, mokymosi visą gyvenimą koncepciją plėtoti bendradarbiaujant su įmonėmis.

Aukščiau minėti, nacionaliniame lygmenyje pagrindinius prioritetus ir kryptis švietimo srityje šiuo metu apibrėžiantys, pagrindiniai strateginiai dokumentai pateikia sumanios Lietuvos viziją, kurioje akcentuojamas siekis užtikrinti ir didinti kiekvienos švietimo pakopos

teikiamų paslaugų įvairovę ir kokybę, patrauklumą, prieinamumą visų amžiaus grupių asmenims.

I-oji ugdymo organizavimo moduliais alternatyva, kaip jau minėta pratarmėje, yra skirta išryškinti vidurinio ugdymo organizavimo pokyčiams didelėse tradicinėse gimnazijose, galinčiose tapti populiariomis **akademinės pakraipos gimnazijomis**, kurias rinktųsi į akademinį mokymąsi linkę mokiniai, planuojantys ateityje siekti akademinės karjeros.

Mokymo(si) moduliais ar modulinio mokymo elementų diegimas šiose mokyklose akademiškai gabiems mokiniams suteiktų daugiau pasirinkimo galimybių, padėtų ugdyti mokinių savarankiškumą, iniciatyvumą, atsakomybę už savo mokymąsi, padėtų pagerinti mokymosi rezultatus.

Ši alternatyva įdomi tuo, kad akademinės pakraipos gimnazijoje rastųsi vietos ir praktiniam gebėjimų ugdymui, t.y. akademinis mokymas(is) atitinkamai būtų siejamas su praktine (pvz., mokslinė tiriama ar mokslinė taikomąja) veikla. Praktinė veikla šiose mokyklose nuo kitose alternatyvose siūlomos praktinės veiklos *išsiskirtų mokymosi diskursu, kuris padėtų formuoti kitokį teorijos ir praktikos siejimo lygį, daugiau orientuotą į eksperimentavimą, laboratorinius tyrimus, aukštesnių mąstymo gebėjimų ir problemų sprendimo reikalaujančią projektinę kūrybinę veiklą.*

Abiturientai, baigę akademinės pakraipos gimnaziją, būtų laukiami studentai universitetuose, nes turėtų geresnį akademinį pasirengimą, kurį papildytų įgytos su praktiniu teorinių dalykų taikymu siejamos kompetencijos.

Pirmosios alternatyvos idėja ir ekspertų grupės siūlomi sprendimai bei laukiami rezultatai remiasi ugdymo situaciją analizuojant išryškėjusiomis vidurinio ugdymo problemų priežastimis ir pasekmėmis (žr. 5 pav.). Nagrinėjami mokyklų, sprendžiančių panašias problemas, patirties pavyzdžiai padėjo formuluoti siūlomus sprendimus ir laukiamus rezultatus.

5 pav. Pirmosios alternatyvos loginis pagrindimas

Pirmoji alternatyva	Problemos	Problemų priežastys	Pasekmės	Sprendimai	Laukiami rezultatai
<p>Akademinės pakraipos gimnazija – intensyvus ir nuoseklus privalomų ir pasirenkamųjų dalykų modulinis mokymas (is) 11-12 klasėse, siejant mokymąsi su planuojama (dažniausiai akademinė) karjera</p>	<p>Pernelyg didelės dalies abiturientų brandos egzaminų rezultatai yra nepakankamai geri.</p> <p>Mokytojams nepavyksta sudominti mokymusi dalies mokinių, Pagalbos mokiniui sistema vidurinio ugdymo koncentre neveikia.</p>	<p>Didelėje (pagal mokinių skaičių) mokykloje labai didelė skirtingų akademinų gebėjimų mokinių įvairovė, kurios poreikių netenkina mokyklos teikiamos galimybės. Mokykloje ypač stokojama į mokinių planuojamas studijas/ akademinę karjerą orientuoto mokymosi galimybių.</p> <p>Dalis mokinių ir/arba jų tėvų puoselėja neadekvačius tolesnio mokymosi lūkesčius, neatitinkančius mokinių, įdedamų pastangų, pasirengimo ir galimybių.</p> <p>Įprastas ugdymas pagal vidurinio ugdymo programą yra nepakankamai lankstus, neatitinka didelės dalies mokinių poreikių, todėl</p>	<p>Šalies ūkiui trūksta išsilavinusių ir kvalifikuotų darbuotojų.</p> <p>Dalis abiturientų palieka švietimo sistemą mėgindami įsidarbinti (dažnai nesėkmingai).</p> <p>Dalis abiturientų išvyksta iš šalies ir dirba menkai apmokamus darbus, kuriems nereikia specialios kvalifikacijos.</p> <p>Dalis abiturientų neatsakingai pasirenka savo pomėgių ir visuomenės poreikių neatitinkančias tolesnio mokymosi įstaigas ir sau patiems nepatrauklias studijas/specialybes.</p>	<p>Reaguoti į verslo pasaulio iššūkius ir mokinių siekius, polinkius ir gebėjimus mokykloje diegiant intensyvių ir nuoseklių modulinį įvairių privalomų ir pasirenkamųjų dalykų mokymą (si), derinant pamokinių ir savarankišką mokymąsi virtualioje aplinkoje.</p> <p>Reaguoti į naujausius mokslo atradimus, panaudoti akademinų dalykų / mokslo taikomosios praktikos, bendradarbiavimo su mokslininkais, tyrėjais, išradėjais galimybes.</p> <p>Įrengti mokykloje mokslinių-taikomųjų tyrimų laboratorijas, skirtas mokinių projektiniams darbams ir eksperimentams.</p>	<p>Pagerėjęs abiturientų lankomumas, mokymosi motyvacija ir akademiniai mokymosi pasiekimai.</p> <p>Adekvatus daugumos abiturientų lūkesčiai ir studijų bei profesinės karjeros planai.</p> <p>Padidėjęs darbo rinkoje paklausias studijų sritis pasirinkusių abiturientų skaičius.</p> <p>Sumažėjusi aukštųjų mokyklų absolventų bedarbystė ir emigracija.</p> <p>Didesnis aukštųjų mokyklų pasitenkinamas abiturientų žiniomis ir gebėjimais.</p>

Pirmoji alternatyva	Problemos	Problemų priežastys	Pasekmės	Sprendimai	Laukiami rezultatai
		<p>jų mokymosi motyvacija yra žema.</p> <p>Pedagogų kolektyvas skiria nepakankamai dėmesio savo kvalifikacijos ir ugdymo praktikos tobulinimui, mokinių mokymosi motyvacijos stiprinimui, konsultaciniam darbui su mokiniais ir mokinių profesinės karjeros planavimui.</p>	<p>Aukštasis mokyklas baigia pernelyg didelė dalis šiuo metu Lietuvos darbo rinkoje nepaklausias specialybes įgijusių absolventų, negalinčių įsidarbinti pagal įgytą specialybę.</p>		

PROJEKTE dalyvaujančių mokyklų atstovų nuomone, ši alternatyva yra patraukli tuo, kad joje aiškus mokyklos tikslas ir vaidmuo.

Svarbus informacijos, kuria grindžiama I-oji alternatyva, šaltinis yra papildomai atliktos užsienio šalių ugdymo organizavimo patirties analizės išvalgos ir jų pagrindu parengtos rekomendacijos ugdymo organizavimui gerinti (žr. 2 priedą).

Visose nagrinėtose šalyse vienas esminių, bendrajam viduriniam ugdymui keliamų uždavinių yra parengimas tolesniam mokymuisi aukštosiose mokyklose, perteikiant studijoms reikalingus akademinių dalykų pagrindus ir savarankiško mokymosi gebėjimus, tuo pačiu ugdant darbo pasauliui ir karjerai. Šių uždavinių sprendimo strategijos atskirose šalyse skiriasi. Strategijų skirtumus didžia dalimi lemia socialiniai kultūriniai skirtumai tarp šalių. Kai kuriose šalyse, pavyzdžiui, Singapūre, lemiamą vaidmenį formuojant vidurinio ugdymo turinį ir reikalavimus atestatui gauti vaidina aukštosios mokyklos. Daugumoje šalių, pavyzdžiui, Anglijoje ir Prancūzijoje, svarbiausia arba viena svarbiausių brandos atestato gavimo sąlygų yra gerai išlaikyti egzaminai. Dar kitose šalyse, pavyzdžiui, Naujojoje Zelandijoje, brandos atestatą galima gauti ir pagal valstybės moderuojamus mokyklos įvertinimus. Vienose šalyse laikomasi liberalesnių švietimo nuostatų, daugiau dėmesio skiriant atskirų asmenų poreikių tenkinimui, kitose – konservatyvesnių nuostatų, pirmenybę teikiant valstybės ir visuomenės poreikiams, tačiau iš esmės pastebimas didėjantis valstybinių brandos egzaminų vaidmuo. Daugumoje šalių, pavyzdžiui, Anglijoje, Prancūzijoje, Australijoje, abiturientai beveik be išimčių priimami į universitetus pagal valstybinių brandos egzaminų įvertinimus, kitose šalyse, pavyzdžiui, Suomijoje, greta brandos egzaminų rengiami specialūs stojamieji egzaminai į universitetus.

Užsienio šalių ir Lietuvos mokyklų, taip pat ir mokyklų, dalyvaujančių PROJEKTE, patirties analizė rodo, kad mokykloms reikia ne tik duoti daugiau laisvės, bet ir drąsinti jas, skatinti savarankiškumą, atsižvelgiant į ugdymo kokybės poreikius skirstyti pamokų laiką, integruoti dalykus tarpusavyje, rinktis ugdymo organizavimo formas ir siūlyti mokiniams pasirenkamuosius modulius ar kursus. Daugumoje nagrinėtų švietimo sistemų ryški tendencija nesikišti į mokyklos reikalus ir leisti jai organizuoti ugdymo procesą pagal mokinių poreikius. Viena iš vis dažniau naudojamų valstybės lygmens priemonių, skatinti mokyklas būti savarankiškoms ir pačioms prisiimti atsakomybę už ugdymo kokybę, yra mokinių pasiekimų standartų nustatymas arba aiškiai suformuluotų svarbiausių mokomųjų dalykų brandos egzaminų vertinimo kriterijų paskelbimas. Daugumoje nagrinėtų šalių aiškių mokymosi rezultatų vertinimo kriterijų nustatymas leidžia kas metai vis mažiau reguliuoti dalykų mokymo

organizavimą ir dalykų mokymuisi skirtų valandų skaičių. Orientuojamasi ne į kokį nors minimalų valandinį mokymosi krūvį, o į mokinio pasiekimus. Pavyzdžiui, Suomijoje, kur viduriniam ugdymui skiriama treji metai, mokinys dalyko brandos egzaminui gali pasirengti per dvejus, trejus ar net ketverius metus – svarbu, kad jo mokymosi rezultatai atitiktų nustatytus reikalavimus.

Užsienio šalių patirtis rodo, kad daugiau galimybių atskirti valstybės ir mokyklos atsakomybės sritis teikia pertvarkytas nacionalinis ugdymo turinys, išskiriant iš jo ugdymo turinio branduolį ir valstybės remiamą pasirenkamąją ugdymo turinio dalį. Tokiu tikslu, į ugdymo turinio branduolį paprastai įtraukiami ne tik svarbiausi akademiniai dalykai, formuojantys asmens raštingumo pagrindus, bet ir bendrųjų gebėjimų ir kompetencijų ugdymui ir rengimuisi karjerai skirti kursai.

Vidurinio ugdymo turinį į ugdymo turinio vienetų/kursus skirsto dauguma nagrinėtų šalių, net ir tada, jei jose nėra įvestos aiškiai išreikštos kreditų sistemos, pavyzdžiui, Anglija, Prancūzija. Toks ugdymo turinio suskirstymas leidžia efektyviau mokyti mokinius mokytis savarankiškai, geriau parengti juos studijoms, lanksčiau organizuoti ugdymo procesą. Atsiskaitymas už modulių mokymosi rezultatus gali būti arba susietas su valstybiniais brandos egzaminais, pavyzdžiui, Anglijoje galima rinktis egzaminus laikomus keliomis „porcijomis“, arba jis gali būti atliekamas mokykloje išoriškai prižiūrint valstybės institucijoms, pavyzdžiui, Naujojoje Zelandijoje, arba tai gali būti mokyklos atsakomybė, pavyzdžiui, Suomijoje.

Vidurinio ugdymo pakopoje pasirinkimo pasiūlą ir paklausą natūraliai riboja, iš vienos pusės, noras sudaryti visiems mokiniams vienodas sąlygas stojimui į aukštąsias mokyklas ir, iš kitos pusės, konkurencija tarp abiturientų laikant egzaminus. Mokykloms, nacionaliniuose vidurinį ugdymą reglamentuojančiuose dokumentuose, sudaroma galimybė savo nuožiūra siūlyti mokiniams papildomus pasirenkamuosius kursus, atitinkančius jų poreikius, bet dauguma šių kursų paprastai būna nukreipti į geresnį pasirengimą egzaminams.

2. I-OSIOS ALTERNATYVOS ĮGYVENDINIMO MODELIS, APRĖPIANTIS UGDYMO PLANAVIMO, ORGANIZAVIMO IR PASIEKIMŲ VERTINIMO SISTEMOS KŪRIMO ASPEKTUS

Kaip ir numato Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija, kurią įgyvendinant reikėtų veikti keliuose srityse: mokytojų rengimo ir jų kvalifikacijos tobulinimo, institucijų atnaujinimo kokybės ir inovacijų linkme, švietimo prieinamumo didinimo bei mokymosi pritaikymo prie visuomenės poreikių, sėkmingam ugdymo organizavimo moduliais I-osios alternatyvos įgyvendinimui reikėtų komplekso veiklų, labai svarbių siekiant vidurinio ugdymo tikslo – ugdymo kokybės gerinimo. Siekiant aukštesnės vidurinio ugdymo kokybės su kitomis ugdymo organizavimo priemonėmis galėtų būti sėkmingai taikomas ugdymo organizavimas moduliais, todėl ekspertų grupė rekomenduoja nacionaliniu lygiu:

- pertvarkyti (pritaikyti mokymui(si) moduliais) privalomą ir pasirenkamą vidurinio ugdymo turinį;
- parengti pertvarkytą ugdymo turinį atitinkančius pamatuojamus mokymosi pasiekimų standartus;
- parengti pertvarkytą ugdymo turinį ir mokymosi pasiekimų standartus atitinkančią kokybišką metodinę medžiagą bei šiuolaikiškos mokymosi priemonės (taip pat ir skaitmenines);
- parengti mokytojų kvalifikacijos tobulinimo programas ir apmokyti mokytojus.

Akademinių dalykų pasirenkamasis ugdymo turinys turėtų būti orientuotas į gabesniųjų ir/ar labiau motyvuotų mokinių galimybes ir poreikius. Ugdymo turinio branduolys ir valstybės remiamas pasirenkamasis ugdymo turinys galėtų būti suskirstytas į modulius su mokinių pasiekimų vertinimo kriterijais pagal pasiekimų lygius (standartai), kokybiška metodine medžiaga bei mokymosi priemonėmis.

Valstybės remiamas pasirenkamasis ugdymo turinys, visų pirma, turėtų būti nukreiptas į tradicinio mokyklinio ugdymo turinio gilinimą, plėtimą, gebėjimų įtvirtinimą, dalykų tarpusavio integravimą ir mokinių mokymą(si) tikslingai ir adekvačiai rinktis tolesnį mokymosi kelią.

Mokyklos pastangos atsirenkant, pritaikant ir kuriant mokyklos lygmens vidurinio ugdymo turinį būtų siejamos su mokinių poreikiais, interesais, mokymosi stiliais ir kt. Nedidelį kiekį trūkstamų kursų (pvz., integruotų) ir modulių mokykla pasirengtų pati.

Savivaldybės ir mokyklos šią alternatyvą galėtų įgyvendinti bendradarbiaudamos Švietimo ir mokslo ministerija bei ministerijai pavaldžiomis institucijomis.

Švietimo ir mokslo ministerija, ar jos pavedimu paskirta kita institucija, rūpintųsi nacionalinio lygmens pagalbos mokyklai priemonėmis, parengtų veiksmų planą, inicijuotų ugdymui moduliais būtinų priemonių (taip pat ir skaitmeninių) rengimą pedagogų kvalifikacijos tobulinimą, suplanuotų ES lėšomis rengiamus projektus, skatintų savarankiško nuotolinio mokymosi plėtrą vidurinio ugdymo pakopoje.

Siūlomas I-osios alternatyvos įgyvendinimo modelis susideda iš trijų, tarpusavyje susijusių, nacionalinio lygmens vidurinio ugdymo organizavimo tobulinimo priemonių.

Vidurinio ugdymo organizavimo tobulinimo priemonės:

1. Vidurinio ugdymo turinio pertvarkymas.
2. Mokyklų, teikiančių vidurinį išsilavinimą, savarankiškumo didinimas ir atsakomybės tikslinimas.
3. Aplinkos, palankios rengimui karjerai ir verslumo ugdymui, kūrimas.

Alternatyva galėtų būti įgyvendinama dviem etapais:

- 2014 – 2015 metais įgyvendinant jau prasidėjusį ESF remiamą projektą;
- 2015 – 2016 metais pradėdant naujus ESF remiamus projektus.

Vidurinio ugdymo organizavimo moduliais idėjas reikėtų pristatyti visuomenei įvairiuose renginiuose, spaudoje, internete.

Siūlomos priemonės buvo nagrinėjamos ir aptariamoms su PROJEKTE dalyvaujančių mokyklų ir PROJEKTO bei Švietimo ir mokslo ministerijos atstovais seminare, kuris vyko 2014 m. sausio 30-31 d., taip pat įvairiuose susitikimuose su švietimo specialistais ir 2014 m. kovo 5 d. Švietimo ir mokslo ministerijoje vykusioje viešojoje diskusijoje, kurioje buvo pristatytos ir perspektyvios organizacinės idėjos vidurinio ugdymo kokybės tobulinimui. I-osios alternatyvos įgyvendinimo modelis parengtas atsižvelgiant į visų vykususių susitikimų ir viešųjų diskusijų rezultatus, taip pat į PROJEKTE dalyvaujančių mokyklų praktiką.

6 pav. I-osios alternatyvos įgyvendinimo modelis (Įgyvendinimo veiklos, jų numatomas poveikis ir tarpusavio ryšiai)

Nr.	Vidurinio ugdymo organizavimo tobulinimo veiklos	Prognozuojamas poveikis	Sąsajos su kitomis švietimo veiklomis, padedantys ir trukdantys veiksniai
1.	<p>Vidurinio ugdymo turinio pertvarkymas.</p> <p>1.1. Metodiškai pagrįstai suskirstyti dalykų bendrųjų programų turinį į trimestrai (ar, atskirais atvejais, pusei trimestro) skirtus ugdymo turinio vienetus (ir/ar modulius). Pageidautina, kad minėti ugdymo turinio vienetai būtų maždaug vienodos apimtys (dalyko viduje). Kiekvienam ugdymo turinio vienetui (ar moduliu) parengti <i>mokinių pasiekimų vertinimo kriterijus</i> (standartus) pagal kursų (bendrąjį ir išplėstinį) ir pasiekimų lygius. Šie vertinimo kriterijai turi būti suderinti su kriteriniu brandos egzaminų vertinimu.</p> <p>1.2. Mokslo metus suskirstyti į trimestrus, pereiti prie kaupiamosios vidurinio ugdymo pasiekimų vertinimo tvarkos, kai galutinis dalyko mokymosi įvertinimas sudaromas iš atskirų dalyko ugdymo turinio vienetų įvertinimų 11 ir 12 klasėse, ir įtvirtinti tai bendruosiuose ugdymo planuose.</p> <p>1.3. Užtikrinti, kad visų dalykų, išskyrus matematikos, bendrieji kursai būtų tų dalykų išplėstinių kursų dalimi. Matematikos bendrasis ir išplėstinis kursai turėtų gana stipriai skirtis savo tematika. Pavyzdžiui, matematikos bendrasis kursas turėtų apimti daugiau praktinių matematikos taikymų, tame tarpe statistikos (apimant praktinių statistinės analizės užduočių atlikimą naudojant kompiuterines programas).</p> <p>1.4. Prie išplėstinių dalykų kursų turėtų būti siūlomi papildomi laisvai pasirenkami ugdymo turinio vienetai (moduliai), skirti gilesniam dalyko mokymuisi ir mokinio išsibandyti. Šių modulių turinys galėtų įeiti į VBE, kaip pasirenkamoji egzamino dalis.</p> <p>1.5. Įvesti pasirinkimo reglamentavimo sistemą, išskiriant privalomą branduolį (ne daugiau kaip 50% bendro mokymosi krūvio), privalomai pasirenkamąją</p>	<p>Galimas poveikis ugdymo kokybei ir mokinių mokymosi pasiekimams – didelis.</p> <p>Per 4-6 metus išsiplėstų galimybės efektyviau organizuoti mokyklose dalykų mokymąsi, pasiekti aukštesnių mokymosi rezultatų ir geriau pasirengti tolesniam mokymuisi, nes:</p> <ul style="list-style-type: none"> – mokymo ir mokymosi procesas būtų geriau struktūruotas; – mokymo ir mokymosi uždaviniai būtų aiškesni; – pagerėtų mokinių pasiekimų vertinimas ir stebėseną, mokiniai laiku gautų mokymosi pagalbą; 	<p>Padėtų nemažas įdirbis, sukauptas kuriant modulių programas ir diegiant modulinį mokymą, išbandant verslumo ugdymo ir rengimo karjerai metodus PROJEKTE, pereinant prie kriterinio VBE vertinimo.</p> <p>Trukdytų patirties (visuose lygmenyse) efektyviai koordinuoti didelio masto inovacijų diegimą trūkumas.</p> <p>Jei nepavyktų įtraukti į atitinkamų programų, mokymo ir mokinių pasiekimų vertinimo priemonių rengimo darbą leidyklų, universitetų ir/ar kompetentingų dalykų mokymų ekspertų grupių, tai rezultatas galėtų būti labai menkas.</p> <p>Elektroniniai dienynai turėtų būti tobulinami taip, kad padėtų lanksčiau organizuoti ugdymą ir teiktų mokykloms</p>

	<p>(ne daugiau kaip 30% bendro mokymosi krūvio) ir laisvai pasirenkamąją ugdymo turinio dalis.</p> <p>1.6. Ugdymo turinyje numatyti daugiau patrauklių galimybių rengimuisi karjerai, verslumo ugdymui ir mokymusi dalyvaujant praktinėse veiklose. Tos galimybės turėtų būti pritaikytos ir bazinėms ir akademinės pakraipos, ir praktinės pakraipos gimnazijoms.</p> <p>1.7. Leisti mokiniams laikyti dalį egzaminų jau baigiant 11 klasę.</p> <p>1.8. Nacionaliniu lygmeniu parengti atitinkamas (modulines) mokymo(si) priemones. Į naujų vadovėlių ir kitos mokomosios medžiagos, skirtos ugdymo turinio vienetų (modulių) mokymui(si), rengimą įtraukti leidyklas, universitetų katedras ir kitus socialinius partnerius. Skatinti patogių mokiniams virtualių vidurinio ugdymo turinio mokymosi erdvių atsiradimą ir funkcionavimą. Labiau reguliuoti vadovėlių ir mokymo priemonių rinką, remiant inovatyvius ir ugdymo kokybę padedančius užtikrinti produktus.</p> <p>1.9. Parengti mokytojų ir administracijos darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo programas ir jas įgyvendinti, užtikrinant, kad kiekvienas šiame koncentre dirbantis mokytojas ne mažiau kaip 5 dienas būtų mokomas naudotis atnaujintomis bendrosiomis programomis ir bendraisiais ugdymo planais. Mokyklos turėtų būti mokomos įtraukti į mokyklos ugdymo plano sudarymą mokinius ir jų tėvus.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – išaugtų mokinių mokymosi motyvacija; – mokytojams nereikėtų patiemis rengtis medžiagos moduliniam mokymui; – gerėtų mokytojų kompetencija, jie įsisavintų šiuolaikiškus mokymo metodus. 	<p>didesnes surinktų duomenų apdorojimo galimybes.</p> <p>Reikėtų padėti mokykloms spręsti tvarkaraščių rengimo problemas, parengti tvarkaraščių rengimo kompiuterines metodikas ir programas, apmokyti mokyklų specialistus, kaip jomis naudotis.</p> <p>Reikėtų parengti metodiką, kaip pasinaudojant esamomis mokytojų darbo apmokėjimo galimybėmis spręsti išylančias mokytojų darbo apmokėjimo problemas.</p>
<p>2.</p>	<p>Mokyklų, teikiančių vidurinį išsilavinimą, savarankiškumo didinimas ir atsakomybės tikslinimas.</p> <p>2.1. Pasiiekti, kad savivaldybės, derindamosi su ŠMM, sukurtų ir tobulintų šalyje vientisą vidurinio ugdymo programą įgyvendinančių mokyklų tinklą, išlyginantį visų šalies mokinių galimybes gauti kokybišką, savo poreikius atitinkantį vidurinį išsilavinimą.</p> <p>2.2. Didinti skaičių didesnių (mokinių skaičiumi), geriau aprūpintų gimnazijų, kurios yra tiesiogiai pavaldžios ŠMM, teikia mokiniams platesnį akademinio ar praktinio ugdymo turinio pasirinkimą ir aptarnauja keletą savivaldybių</p>	<p>Galimas poveikis mokinių ugdymo kokybei ir akademinė dalykų pasiekimams – didelis. Esant palankioms aplinkybėms poveikis galėtų būti pastebimas po 3-5 metų:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pagerėtų ir suvienodėtų 	<p>Padėtų nemažas įdirbis, sukauptas kuriant modulines programas ir tobulinant ugdymo organizavimą PROJEKTE ir įgyvendinant Mokyklos struktūros tobulinimo 2011–2013 metų programą.</p> <p>Padėtų stiprėjantis švietimo ir kitų politikų orientavimasis į</p>

	<p>rečiau apgyventuose regionuose. Šių mokyklų steigėjais taip pat galėtų būti stipriausi universitetai, kolegijos ir profesinio mokymo centrai.</p> <p>2.3. Nustatyti nedidelį, realiomis mokyklos finansinėmis galimybėmis (kurios priklauso nuo krepšelio metodikos) grįstą dalykų kursų ir ugdymo turinio vienetų minimumą, kuris priklauso nuo mokyklos pasirinktos pakraipos ir kurį mokykla turi siūlyti mokiniams rinktis skirtingų dydžių ir paskirčių mokyklos ir leisti mokyklos bendruomenėms pačioms apsispręsti dėl kitų pasirenkamųjų kursų, ugdymo turinio vienetų (modulių).</p> <p>2.4. Sukurti šalies mokyklų darbo, įgyvendinant vidurinio ugdymo programas, stebėsenos ir pagalbos teikimo mokykloms sistemą, kuri pagal įvairius rodiklius vertintų mokyklų darbo veiksmingumą ir efektyvumą. Nustačius, kad iškyla sunkumų užtikrinant mokiniams ugdymo kokybę ir jiems svarbių mokomųjų dalykų ir kursų pasirinkimo galimybes, ši sistema turėtų mokyklai operatyviai suteikti pagalbą sprendžiant iškilusias problemas.</p> <p>2.5. Sukurti inovacijų skatinimo ir rėmimo mokyklose sistemą. Ši sistema turėtų gebėti įvertinti mokyklų pasirengimą vykdyti efektyvias inovacijas, atpažinti perspektyvias inovacijų idėjas ir padėti mokykloms jų susiplanuotas inovacijas finansuoti ir įgyvendinti.</p> <p>2.6. Liberalizuoti mokyklų organizacinę struktūrą. Leisti mokyklos viduje laisviau nustatinėti dirbančiųjų įgaliojimus, atsakomybės ribas ir darbo apmokėjimą.</p>	<p>kokybiško ugdymo turinio pasirinkimo galimybės visuose šalies regionuose;</p> <ul style="list-style-type: none"> - būtų geriau atsižvelgiama į individualias mokinių galimybes ir poreikius; - būtų išlaisvintas mokyklų bendruomenių kūrybingumas siekiant aukštesnės ugdymo kokybės; - suaktyvėtų inovacijų diegimas šalies viduriniame ugdyme. 	<p>mokinių mokymosi pasiekimų gerinimą stiprinant mokyklų savarankiškumą. Sėkmės būtų galima tikėtis tik tada, jei pavyktų nustatyti patikimus mokyklos darbo kokybės rodiklius (tiek mokinio, tiek mokyklos lygmenyse) ir jei pavyktų operatyviai teikti mokykloms grįžtamąjį ryšį ir pagalbą įveikiant sunkumus. Labai svarbu paspartinti inovacijų diegimą mokyklų darbo praktikoje. Mokyklų iniciatyvų išlaisvinimas ir palaikymas sutrumpintų laikotarpį nuo naujų idėjų ir produktų sukūrimo iki jų panaudojimo ugdymo kokybei gerinti ir sumažintų šalies atsilikimą šioje srityje nuo kitų išsivysčiusių šalių.</p>
<p>3.</p>	<p>Aplinkos, palankios rengimui karjerai ir verslumo ugdymui, kūrimas.</p> <p>3.1. Stiprinti aukštųjų, profesinių ir bendrojo ugdymo mokyklų bendradarbiavimą. Mažinti barjerus tarp bendrojo ugdymo mokyklų, universitetų ir profesinių mokyklų, trukdančius bendrojo ugdymo mokyklų mokiniams pasinaudoti universitetų ir profesinio rengimo centrų turimais specialistais ir laboratorine bei gamybine įranga rengimuisi karjerai.</p>	<p>Galimas poveikis mokinių mokymosi pasiekimams – vidutinis. Esant palankioms aplinkybėms poveikis galėtų būti pastebimas po 2-4 metų:</p>	<p>Padėtų nemažas įdirbis, sukauptas PROJEKTE ir projekte Praktinių verslumo ugdymo programų įgyvendinimas. Padėtų vidurinio ugdymo kokybės stebėsenos</p>

<p>3.2. Stiprinti mokyklų bendradarbiavimą su verslininkų ir pramoninkų organizacijomis bei verslo įmonėmis. Remti tokį bendradarbiavimą realizuojančius projektus finansiškai, jei jie atitinka šalies išsikeltiems verslumo ugdymo ir rengimo karjerai prioritetams ir yra padeda pasiekti gerų rezultatų.</p> <p>3.3. Pasiiekti, kad mokyklose atsirastų pareigybės, kurioms priskirta atsakomybė ir kurias užimantys asmenys būtų kompetentingi konsultuoti mokinius ir padėti jiems nuosekliai rengtis karjerai .</p> <p>3.4. Derinti rengimą karjerai ir verslumo ugdymą su technologijų ir menų egzaminais ir brandos darbų rengimu. Parengti mokykloms metodines rekomendacijas, kaip panaudoti technologijų ir menų egzaminus ir brandos darbus rengiant mokinių karjerai ir ugdant verslumą.</p> <p>3.5. Geriau aprūpinti mokyklas laboratorine ir technologine įranga, kad vidurinio ugdymo procese mokiniai galėtų atlikti kontekstualesnes, autentiškesnes užduotis, artimesnes darbo pasaulio poreikiams.</p> <p>3.6. Sudaryti palankesnes sąlygas mokykloms dalyvauti verslumo ugdymo projektuose ir naudotis praktinėmis verslumo ugdymo programomis, teikiamomis viešųjų įstaigų besispecializuojančių jaunimo verslumo ugdymo srityje.</p> <p>Vykdytojas: ŠMM ir UPC (ar kita institucija).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pagerėtų dalies mokinių pasirengimas karjerai ir verslumo gebėjimai, nes mokymo ir mokymosi aplinka būtų labiau pritaikyta ir orientuota į rengimą karjerai ir savarankiškumo, iniciatyvumo ir verslumo ugdymą; - ugdymas karjerai ir verslumo ugdymas duotų patikimesnius rezultatus, nes būtų geriau institucionalizuotas mokyklose ir visoje švietimo sistemoje. 	<p>stiprinimas, įvedant specialius kokybės rodiklius, susijusius su ugdymo karjerai ir verslumo ugdymo rezultatų vertinimu. Trukdytų patirties stoka (visuose lygmenyse) objektyviai įvertinti neakademinis mokymosi rezultatus ir valdyti neakademinio mokymo ir mokymosi ir rezultatų kaitą. Padėtų bendras visų lygmenų (mokyklos, savivaldybės ir nacionalinio) vadybos priemonių perorientavimas į mokinių akademinį ir neakademinį mokymosi pasiekimų gerinimą. Padėtų palankesnio visuomenės požiūrio į rengimą karjerai ir verslumo ugdymą formavimas ir bendradarbiavimas su socialiniais partneriais.</p>
---	--	---

3. TEISINIŲ DOKUMENTŲ, SUSIJUSIŲ SU I-OSIOS ALTERNATYVOS ĮGYVENDINIMU, ANALIZĖ

Analizuojant I-osios, II-osios ir III-osios alternatyvų įgyvendinimui svarbius teisinius dokumentus nustatyta, jog **ugdymo organizavimo moduliais** pagrindinės teisinės prielaidos apibrėžtos šiuose pagrindiniuose dokumentuose:

1. Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (Žin., 1991, Nr. 23-593; 2011, Nr. 38-1804);
2. Vidurinio ugdymo bendrosios programose (Žin., 2011, Nr.26-1283; 2013 Nr. 78-3955);
3. 2013-2014 ir 2014-2015 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendruosiuose planuose (Žin., 2013, Nr. 58-2934);
4. Vidurinio ugdymo programos apraše (Žin., 2006, Nr. 76-2930; 2011, Nr. 97-4599);
5. Mokymosi pagal formaliojo švietimo programas (išskyrus aukštojo mokslo studijų programas) formų ir mokymo organizavimo tvarkos apraše (Žin., 2012, Nr. 76-3957).
6. Mokymosi kryptių pasirinkimo galimybių didinimo 14–19 metų mokiniams modelio aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. kovo 15 d. įsakymu Nr. ISAK-715 (Žin., 2008, Nr. 35-1260);
7. Mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų (išskyrus psichologus) atestacijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. lapkričio 24 d. įsakymu Nr. ISAK-3216 (Žin., 2008, Nr. 142-5669; 2009, Nr. 10-38; 2009, Nr. 20-816; 2010 Nr. 106-5476; 2011 Nr.151-7130);
8. Šešioliktosios Vyriausybės 2012-2016 metų programa (Žin., 2012, Nr. 149-7630);
9. Nuosekliojo mokymosi pagal bendrojo ugdymo programas tvarkos aprašas (Žin., 2012, Nr. 54-2684).

I-osios alternatyvos įgyvendinimui svarbios ugdymo organizavimo moduliais, kaip vienos iš ugdymo organizavimo formų, galimybės išdėstytos Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo straipsniuose:

2 straipsnyje nustatyta, kad „Švietimo programa – iš anksto apibrėžtos formaliojo arba neformaliojo švietimo veiklos, kuria siekiama numatyto rezultato, aprašymas“, o „švietimo programos modulis – iš anksto apibrėžta savarankiška švietimo programos dalis“.

4 straipsnyje apibrėžiamas ugdymo turinys – tai, ko mokoma ir mokomasi, kaip mokoma ir mokomasi, kaip vertinama mokinių pažanga ir pasiekimai, kokios mokymo ir mokymosi priemonės naudojamos, ugdymo turinio prasmingas valdymas.

11 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad vidurinio ugdymo programos „...įgyvendinamos vadovaujantis Vidurinio ugdymo programos aprašu, Vidurinio ugdymo bendrosiomis programomis, bendraisiais ugdymo planais, kuriuos tvirtina švietimo ir mokslo ministras. Vidurinis ugdymas gali būti vykdomas kartu su dailės, muzikiniu, meniniu, sportiniu ar kitu ugdymu.“

14 straipsnio 6 dalyje numatomos prielaidos pasinaudojant ugdymo organizavimo moduliais lankstumu įgyvendinti švietimo įstatymo nuostatas, pagal kurias „mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, formaliojo švietimo programas gali baigti per trumpesnę ar ilgesnę negu nustatytą laiką, gali mokytis su pertraukomis, šias programas gali baigti atskirais moduliais“.

27 straipsnio 2 dalyje dar konkrečiau nurodoma, kad „mokiniui suteikiama galimybė pagal gebėjimus ir polinkius rinktis švietimo programas, skirtingus jų variantus, švietimo programų modulius, dalykų kursų programas ...“. Tačiau tame pačiame straipsnyje nurodoma, kad „mokymosi pagal formaliojo švietimo programas (išskyrus aukštojo mokslo studijų programas) formas ir mokymo organizavimo pagal mokymosi formas tvarkos aprašus tvirtina švietimo ir mokslo ministras“. Tai rodo, kad šiuo metu švietime dominuoja centralizuotai valdomas ugdymo organizavimas, stokojantis dermės su Valstybinės švietimo strategijos³ vertybinėmis principinėmis nuostatomis („kūrybiškumas, išradingumas, saviraiška, savo ir visuomenės sėkmės kūrimas generuojant idėjas bei jas įgyvendinant, kontekstualus atvirumas naujovėms ir geriausiai pasaulio praktikai; atsakingumas už savo veiksmus, aktyvus rūpinimasis savimi, aplinka, bendruomene, šalimi, efektyvus veikimas siekiant tikslų“), kuriomis siekiama grįžti ateities švietimą Lietuvoje.

46 straipsnio 1 dalies 5 punkte numatoma mokinio teisė „pasirinkti formaliojo švietimo programas papildančius ir jo saviraiškos poreikius tenkinančius šių programų modulius, pasirenkamųjų dalykų programas, kursus“.

Bendrosios programos akcentuoja, kad būtina individualizuoti ugdymo uždavinius skirtingų gebėjimų mokiniams orientuojantis mokymosi pasiekimus. Bendrųjų programų 3 punkte numatyta, kad „... mokyklos, vadovaudamosi Bendrosiomis programomis, formuoja mokyklos lygmens ugdymo turinį pagal atskirų mokinių grupių ir mokinių poreikius. Mokytojai, atsižvelgdami į Bendrąsias programas ir mokyklos lygmens ugdymo turinį, formuoja klasės (mokinių grupės) ir mokinio lygmens ugdymo turinį taip, kad mokiniai pagal

³ Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija: projektas. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=438859>.

savo išgales pasiektų kuo geresnių rezultatų“. Mokyklos vaidmuo „...suteikti mokyklų bendruomenėms daugiau laisvės kurti mokyklos lygmens ugdymo turinį, didinti ugdymo turinio lankstumą“ pabrėžiamas ir 5.6. punkte, o 11 punkte numatoma, kad klasės lygmeniu tikslinga suskirstyti „...dalyko mokymo programą į atskirus blokus ir modulius pagal specifinius konkrečios mokyklos ir mokinių grupės poreikius”.

2013-2014 ir 2014-2015 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrieji ugdymo planai (toliau – Bendrieji ugdymo planai), kurie buvo pakoreguoti atsižvelgiant į siūlomas alternatyvas ir PROJEKTE dalyvaujančių mokyklų patirtį, sudaro teises prielaidas įgyvendinti ir I-ąją, II-ąją ir III-ąją alternatyvas.

V skyrius „Ugdymo diferencijavimas“ apibrėžia ugdymo diferencijavimo kryptis mokykloje vadovaujantis mokinių „turima patirtimi, motyvacija, interesais, siekais, gebėjimais, mokymosi stiliumi, pasiekimų lygiu ir kt.“ (41 punktas)

VIII skyrius „Dalykų mokymo intensyvinimas“ numato, kaip „mokykla gali Bendruosiuose ugdymo planuose dvejiems metams nustatytą pamokų skaičių skirti vieneriems metams ar trumpesniai laikotarpiui ir dalyko bendrojoje programoje numatytus pasiekimus pasiekti per metus ar trumpesnę laikotarpį.“

IX skyriuje „Ugdymo turinio integravimas“ mokykloms pateikiamos ugdymo turinio integravimo rekomendacijos;

X skyriuje „Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimas“ apibrėžti mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo principai, organizavimas, o šio skyriaus 66 punkte numatyta, kad „...mokykla priima sprendimus dėl mokinių pažangos ir pasiekimų, pasirenkamųjų dalykų ir dalykų modulių vertinimo būdų ir pasiekimų vertinimo baigus modulinę programą ar jos dalį, vertinimo laiko, išskyrus atvejus, kai pasiekimų patikrinimo datos nustatytos švietimo ir mokslo ministro.“

XVIII skyriuje „Laikinių grupių sudarymas, klasių dalijimas“ apibrėžiami laikinių grupių sudarymo, klasių dalijimo principai nurodant, kad klasė į grupes gali būti dalijama arba sudaromos laikinosios grupės „... mokymosi, švietimo pagalbai teikti, (pavyzdžiui, konsultacijoms ir pan.), dalykams mokytis, jeigu mokyklai pakanka mokymo lėšų ...“ (101.2 punktas) ir „...mokiniui, besimokančiam pagal vidurinio ugdymo programą, sudaro sąlygas įgyvendinti individualų ugdymo planą ...“ (159 punktas).

162 punkte nurodoma, kad „Mokykla formuodama ir įgyvendindama ugdymo turinį, pagal Vidurinio ugdymo bendrąsias programas gali iki 15 procentų perskirstyti dalykui skiriamų pamokų, iki 10 procentų dalykui skirtų pamokų organizuoti ne pamokų forma,

organizuoti dalykų srautines paskaitas, dalykų bendrąsias programas skaidyti į modulius, kurių turinys ir skaičius pasirenkamas atsižvelgus į mokinių poreikius ir dalyko bendrojoje programoje numatytus mokinių pasiekimus. Vidurinio ugdymo programą įgyvendinti per dalykų modulius, intensyvuoti dalykų ar jų modulių mokymą, integruoti dalykų turinį, diferencijuoti ugdymą, siūlyti mokiniams rinktis jų polinkius ir interesus atitinkančius pasirenkamuosius dalykus, dalykų modulius“;

187 punkte po lentele nurodoma, kad „...maksimalus pamokų skaičius klasei esant 3 ir daugiau 11 (gimnazijos III) klasių – 51 pamoka per savaitę“, o „minimalus pamokų skaičius klasei esant vienai 11 (gimnazijos III) klasei – 43 pamokos per savaitę Klasei gali būti skiriama ir daugiau pamokų atsižvelgiant į mokinių mokymosi poreikius ir neviršijant mokymui skirtų lėšų“. Neformaliajam švietimui klasei per dvejus metus skiriamos 207 valandos (6 valandos per dvejus metus).

Vidurinio ugdymo programos aprašo (toliau - VUPA) 6 punkte keliami uždaviniai „... atliepian kiekvieno mokinio mokymosi poreikius, užtikrinti dalykų programų pasirinkimo įvairovę; sudaryti galimybes kiekvienam mokiniui rinktis tolesnę mokymosi, studijų ar veiklos kryptį, atitinkančią jo siekius...“ realizuojami, kai „...dalykų bendrųjų programų turinys pateikiamas skirtingo sudėtingumo pasirenkamaisiais dalykų kursais ir moduliais. Įvairių mokymosi poreikių ir polinkių turintiems mokiniams sudaromos galimybės rinktis skirtingo sudėtingumo dalykų kursų programas, modulius.“ tiesiogiai susiję su Projekto idėjomis ir jų realizavimo būdais, apibrėžtais 7 punkte. VUPA 22 punkte numatyta, kad „... mokiniai ugdomi pagal jų individualius ugdymo planus, kuriuos sudaro privalomieji bendrojo ugdymo dalykai ir mokinio pasirinktas ugdymo turinys. Mokinių individualūs planai skiriasi priklausomai nuo vidurinio ugdymo programos ir mokinio planuojamos tolesnio mokymosi, studijų ar veiklos krypties“.

Mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų (išskyrus psichologus) atestacijos nuostatuose gana detalai aprašyta, kaip vertintinas mokytojo veiklos planavimas, veikla pamokoje, nepamokinė veikla, tačiau nepakankamai skiriama dėmesio mokytojo veiklos, užtikrinant ugdymo kokybę, vertinimui. Dažnai mokytojo kvalifikacinė kategorija, kurios netgi patvirtinti nereikia, nėra mokytojo veiklos, orientuotos į ugdymo kokybės užtikrinimą, kokybinis rodiklis. Atestacijos nuostatai mokytojų metodininkų neįpareigoja parengti metodines priemones, kurias, recenzavus mokytojams ekspertams, ir nustatyta tvarka

pripažinus mokytojo autorystę jomis galėtų naudotis šalies pedagogai. Atestacijos nuostatai turi įpareigoti ir skatinti mokytojus įnešti savo indėlį gerinant ugdymo kokybę gimnazijoje.

Šešioliktosios Vyriausybės 2012-2016 metų programos (toliau – programa) 177 punkte numatyta suteikti daugiau galių ir laisvės pačioms mokykloms, mokyklų bendruomenėms. Programos 174 punkte numatoma plėtoti „... šiuolaikišką, kokybišką ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigų tinklą. Jis turi būti orientuotas į visuotinį aukštos kokybės vidurinį mokslą ir garantuoti kuo geresnį švietimo prieinamumą visiems.“, o 179 punkte numatoma parengti ir vykdyti gabių vaikų rėmimo ir skatinimo programą.

Nuosekliojo mokymosi pagal bendrojo ugdymo programas tvarkos aprašo 36 punkto nuostata, kad „...vidurinio ugdymo baigiamosios klasės mokinys, turintis patenkinamus visų atitinkamos ugdymo programos dalykų, nurodytų ugdymo plane, metinius įvertinimus..., laikomas baigusių atitinkamą ugdymo programą“ neskatina mokinio mokytis nuosekliai, nepakankamai objektyviai atspindinti vidurinio ugdymo programos įgyvendinimą, todėl yra keistina, numatant, kad į brandos atestatą visiems Lietuvos abiturientams būtų įrašomas įvertinimas iš visų vidurinio ugdymo programos atitinkamo dalyko laikotarpių (11-12 (III-IV gimnazijos) klasių) pusmečių ar modulių pažymių.

Išvados

1. Siūlomos I-osios alternatyvos įgyvendinimui šalyje jau dabar yra sudarytos būtiniausios teisinės prielaidos. Įgyvendinimui labai padėtų papildomų vidurinio ugdymo kokybės rodiklių, susijusių su akademinių ir neakademinių mokymo ir mokymosi rezultatų vertinimu, įvedimas ir strateginių švietimo plėtotės dokumentų papildymas atitinkamais siekiniais.

2. Alternatyvos įgyvendinimo plėtrą paskatintų ir mokykloms sėkmingiau šį modelį įgyvendinti padėtų Formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcijos (Valstybės žinios, 2008-12-02, Nr. 138-5461) konkretizavimas:

2.1. pertvarkant (pritaikant mokymui(si) moduliais) privalomą ir pasirenkamąjį vidurinio ugdymo turinį;

2.2. parengiant pertvarkytą ugdymo turinį atitinkančius pamatuojamus mokymosi pasiekimų standartus;

2.3. parengiant ir mokyklų bendruomenėms rekomenduojant ugdymo kokybės užtikrinimo priemones.

3. Nacionaliniu lygmeniu įgyvendinti pagalbos mokyklai priemonės:

3.1. inicijuoti ugdymui moduliais būtinų priemonių rengimą;
3.2. pedagogų kvalifikacijos tobulinimą;
3.3. suplanuoti ugdymo organizavimo tobulinimo 11–12 (III–IV gimnazijos) klasėse priemones ES SF lėšomis.

4. Mokykloms lanksčiau organizuoti ugdymą padėtų:

4.1. Švietimo įstaigų darbuotojų ir kitų įstaigų pedagoginių darbuotojų darbo apmokėjimo tvarkos apraše (Žin., 2013, Nr. 133-6804) atlikti pakeitimai, leidžiantys didinti mokytojo atlyginimą atsižvelgiant į ugdymo rezultatus;

4.2. Mokinio krepšelio lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodikos (Žin. 2013, Nr. 94-4699) susijusios su ugdymo kokybės skatinimu (žiūrėti skyrių Finansinis pagrindimas ir I-osios alternatyvos įgyvendinimui reikalingų išteklių įvertinimas) pakeitimai;

4.3. Mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų (išskyrus psichologus) atestacijos nuostatų esminis (orientuotas į ugdymo kokybės vertinimą, metodinių mokymo priemonių rengimą, nuolatinį teorinį ir praktinį kvalifikacijos tobulinimą) keitimas.

5. Pakeisti Nuosekliojo mokymosi pagal bendrojo ugdymo programas tvarkos aprašą numatant vertinimą baigus vidurinio ugdymo programą iš visų vidurinio ugdymo programos atitinkamo dalyko laikotarpių (11-12 (III-IV gimnazijos) klasių) pusmečių ar modulių pažymių.

4. FINANSINIS PAGRINDIMAS IR I-OSIOS ALTERNATYVOS ĮGYVENDINIMUI REIKALINGŲ IŠTEKLIŲ ĮVERTINIMAS

Svarbiausi pirmosios alternatyvos priemonių finansavimo šaltiniai yra:

- valstybės biudžeto lėšos;
- savivaldybių ir mokyklų lėšos;
- Europos Sąjungos struktūrinės paramos lėšos;
- kitų finansavimo šaltinių (verslo, privačių rėmėjų) lėšos.

Ugdymo organizavimo moduliais finansavimas reglamentuotas šiuose dokumentuose:

1. Mokinio krepšelio lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodika (Žin. 2013, Nr. 94-4699);

2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimas Nr. 511 „Dėl biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų darbo apmokėjimo tvarkos tobulinimo“ (Žin., 1993, Nr. 28-655; 2012, Nr. 153-7858; 2013, Nr. 130-6673);

3. Švietimo įstaigų darbuotojų ir kitų įstaigų pedagoginių darbuotojų darbo apmokėjimo tvarkos aprašas (Žin., 2013, Nr. 133-6804).

4. Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklės (Žin., 2011, Nr. 79-3869; 2012, Nr. 70-3604; 2013-09-05 Nr. 94-4697)

Vadovaujantis Mokinio krepšelio lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodikos (toliau - MK metodika) 9 punktu „9. Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio, Palangos, Alytaus miestų, Marijampolės ir Visagino savivaldybės 6 procentus, o kitos savivaldybės – 7 procentus atitinkamiems metams joms skirtų mokinio krepšelio lėšų savo nustatyta tvarka naudoja šioms mokymo reikmėms tenkinti:

9.1. pedagoginei psichologinei pagalbai organizuoti;

9.2. brandos egzaminams organizuoti ir vykdyti;

9.3. profesinės linkmės moduliams neformaliojo švietimo mokyklose finansuoti;

9.4. neformaliajam švietimui, papildančiam bendrąsias pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas;

9.5. pedagoginių darbuotojų tarifinių atlygių koeficientų skirtumams išlyginti mokyklose, bendrojo ugdymo, ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo prieinamumui užtikrinti, ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo formų įvairovei įgyvendinti;

9.6. finansuoti mažiau pasirenkamų užsienio kalbų (prancūzų, vokiečių ir kitų) mokymuisi mobiliosiose grupėse, mažesnėse už numatytąsias švietimo ir mokslo ministro tvirtinamuose bendruosiuose pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų ugdymo planuose.“ Mokykloms minimaliai turi būti skiriama 94 arba 93 procentai pagal metodiką numatytų lėšų.

Atkreiptinas dėmesys, kad:

1. metodikoje mokykloms, įgyvendinančioms iš ES struktūrinių fondų finansuojamus projektus, nenumatytos lėšos jiems įgyvendinti (dėl ženkliai padidėjusių mokytojų ir projektų koordinatorių laiko sąnaudų ugdomosios veiklos planavimui, pasirengimui pamokoms, kontrolinių užduočių ir metodinių priemonių rengimui, įsivertinimui, įgytos patirties sklaidai ir pan.), todėl savivaldybės neturi juridinio pagrindo papildomai skirti MK lėšų;

2. mokinio krepšelio (MK) lėšų dydis vienam sutartiniam mokiniui, dėl ekonominės situacijos sumažintas 11,3 procento (nuo 3774 Lt iki 3348 Lt);

3. nepakankamas metodikos tobulumas (iš esmės neišsprendžiama „laiptų“ problema, kai mokinių skaičiaus, net vienu mokiniu, sumažėjimas ar padidėjimas gali ženkliai pabloginti ar pagerinti mokyklos finansinę padėtį), o savivaldybių administracijos neranda arba įtakojamos vietos politikų neieško ar nesiryžta parengti ir patvirtinti objektyvius MK lėšų perskirstymo kriterijus, todėl mokyklų finansavimas išlieka pernelyg netolygus.

Netolygus ir neskatinantis mokyklų iniciatyvos, siekiant aukštesnės ugdymo kokybės, finansavimas įtakoja, kad nemažai mokyklų pasirenka išgyvenimo, mažai rūpinantis ugdymo kokybe, įvykių kultūros, strategiją, todėl tik dalis mokyklų, dalyvaujančių PROJEKTE, savo ir PROJEKTO organizatorių iniciatyva pradėjo ir tęsia numatytų veiklų įgyvendinimą.

Jeigu mokyklos finansavimas, dėl aukščiau nurodytų priežasčių, nėra itin mažas mokykla gali:

1. vadovaudamasi Švietimo įstaigų darbuotojų ir kitų įstaigų pedagoginių darbuotojų darbo apmokėjimo tvarkos aprašo (toliau DATA) 35.4. punktu gali mokytojams tarifikuoti “... už darbų planavimą, renginių organizavimą, ruošimąsi renginiams, metodinę veiklą, brandos darbų, projektų rengimą ir dalyvavimą projektų veikloje, už mokyklos veiklos įsivertinimą, informacinių komunikacinių technologijų diegimo koordinavimą, vadovavimą bendrabučiui, mokomosioms dirbtuvėms, laboratorijoms, vadovavimą meno kolektyvui, turinčiam meninio pajėgumo kategoriją, ir kitus darbus – 0,5–3,5 valandos (nepriklausomai nuo kontaktinių valandų skaičiaus per savaitę). Valandų skaičių, konkretų darbą ir laikotarpį, suderinęs su darbuotojų atstovais, nustato įstaigos vadovas;”

2. vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimo Nr. 511 „Dėl biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų darbo apmokėjimo tvarkos tobulinimo“ (toliau NUTARIMAS) 5.2. punktu „...nustatyti kitiems darbuotojams priedus už aukštą kvalifikaciją, skubių, svarbių ar sudėtingų darbų (užduočių) vykdymą, priemokas už laikinai nesančių darbuotojų funkcijų (pareigų) arba rašytiniu darbuotojo sutikimu – papildomų darbų vykdymą (jeigu nesudaroma papildoma darbo sutartis), nurodant konkretų terminą, bet ne ilgesnį kaip iki kalendorinių metų pabaigos. Bendra šių priedų ir priemokų suma neturi viršyti darbuotojui nustatyto tarnybinio atlyginimo dydžio.“

NUTARIMAS ir DATA suteikia mokyklos vadovui nustatyta tvarka atlyginti ar bent paskatinti projekto koordinatorių ir/ar mokytojus už papildomą darbą dėl padidėjusių laiko sąnaudų ugdomosios veiklos planavimui, pasirengimui pamokoms, kontrolinių užduočių ir metodinių priemonių rengimui, įsivertinimui, įgytos patirties sklaidai ir pan., ar savivaldybės administracijos, jei projekto koordinatorius ir/ar vykdytojas, kaip mokytojas, yra mokyklos vadovas, sprendimu. Tačiau šių sprendimų priėmimą sąlygoja ne tik MK lėšų stygius, bet ir

įvairialypiai mokytojų interesai, profesinių sąjungų, su kuriomis mokyklos vadovui privaloma derinti su darbo apmokėjimu susijusius sprendimus. Mokyklos vadovo ir mokyklos bendruomenės nuostata, orientuotis į kokybinius ugdymo rezultatus sąlygoja:

1. Bendrųjų ugdymo planų teikiamos galimybės, įteisinančios mokyklos bendruomenės susitarimus dėl mobilių grupių dydžio ir kiekio, jų veiklos trukmės, pamokų ir pamokų, skirtų mokinio ugdymo poreikiams tenkinti, mokymosi pagalbai teikti, neformaliajam vaikų švietimui skiriamų valandų skaičiaus per savaitę, konsultacijų trukmės;

2. DATA galimybės, mokytojams ir mokyklos administracijai nustatyti apie 10 procentų mažesnę ar didesnę (minimalų ar maksimalų) darbo užmokestį, nuo 37,5 iki 40 procentų mažesnę ar didesnę (minimalų ar maksimalų) darbo užmokestį už vadovavimą klasei, skirtingo dydžio priedus (pvz. gimnazijų I–IV klasių (9–12 klasių) ir kitų vidurinės mokyklos tipui priskiriamų mokyklų mokytojams, mokyklų vadovams, vadovų pavaduotojams ugdymui, ugdymo skyrių vedėjams 5-20 procentų), mokytojams tarifikuoti 0,5–3,5 valandos (nepriklausomai nuo kontaktinių valandų skaičiaus per savaitę) už šiuos darbus: darbų planavimą, renginių organizavimą, ruošimąsi renginiams, metodinę veiklą, projektų rengimą ir dalyvavimą projektų veikloje, už mokyklos veiklos įsivertinimą, informacinių komunikacinių technologijų diegimo koordinavimą, vadovavimą bendrabučiu, mokomosioms dirbtuvėms, laboratorijoms, vadovavimą meno kolektyvui, turinčiam meninio pajėgumo kategoriją ir kitus darbus.

Siekiant sudaryti vienodas ugdymosi krypties pasirinkimo galimybes, nepriklausomai nuo mokinio gyvenamosios vietos, kiekvienoje savivaldybėje turėtų būti bent po vieną akademinės pakraipos gimnaziją. Plačiau aptarsime pasirinkimo galimybes ir finansinių išteklių poreikį akademinės pakraipos gimnazijose. Savivaldybėse, kuriuose yra bent dvi-trys rajono centro ar miesto akademinės pakraipos gimnazijos, siekiant racionaliai panaudoti finansinius išteklius ir plėtoti mokinių pasirinkimo galimybes, tikslinga numatyti finansinius svertus ir priemones skatinančias gimnazijas specializuotis gamtos ir fizinių mokslų, humanitarinių ir socialinių mokslų ar kitomis kryptimis. Savivaldybėse, kurių rajono centre ar mieste yra tik viena gimnazija, specializacija pagal mokslo kryptis, siekiant užtikrinanti savivaldybėje gyvenančių mokinių pasirinkimo įvairovę, negalima.

Plačiau aptarsime ugdymo plane numatytas galimybes. Bendrųjų ugdymo planų 187 punkte mokinio ugdymo poreikiams tenkinti numatytos 24 pamokos per savaitę dvejiems metams. Tai sudaro 42,9 procento nuo minimalaus (28) mokiniui privalomų pamokų skaičiaus arba 34,3 nuo maksimalaus (35) pagal higienos normą mokiniui leistino pamokų skaičiaus arba

23,5 procento nuo maksimalus pamokų skaičius klasei esant 3 ir daugiau 11 (gimnazijos III) klasių. Paanalizuosime teorinę vidutinio grupės dydžio ir grupių skaičiaus priklausomybę, kai sąlyginė mokymosi trukmė grupėje viena valanda per savaitę, atsižvelgiant į gimnazijos galimus sprendimus dėl pamokų skaičiaus klasei skyrimo atsižvelgiant į mokinių poreikius ir neviršijant mokymui skirtų lėšų.

Mokinių vidutiniškai pasirinktas valandų skaičius per savaitę (sąlyginis)	Skiriamų pamokų skaičius klasei	MK metodikoje numatytas klasės mokinių skaičiaus vidurkis	Vidutinis grupės dydis	Didėja grupių (procentais)
30	30*	25	25	0
30	43**	25	17,5	30,2
30	51***	25	14,7	41,2

Paaiškinimai:

*teorinis, t.y., be galimybės sudaryti mobilias grupes;

** jeigu būtų skiriamas minimalus pamokų skaičius, kaip numatyta ugdymo plane, esant vienai 11 (gimnazijos III) klasei;

*** jeigu būtų skiriamas maksimalus pamokų skaičius klasei

Atkreiptinas dėmesys, kad mobilios grupės sudaromos ne tik dėl mokinių pasirinkimų įvairovės. Ugdymo planuose numatyta, kad per užsienio kalbų pamokas mokiniai mokomi ne didesnėse kaip 20 mokinių grupėse, daugumos mokyklų materialinė bazė neleidžia mokyti mokinius didesnėse grupėse per technologijų ir informacinių technologijų pamokas, todėl kiekvienai klasei papildomai tarifikuojama bent po 4-5 pamokas. Todėl darytina prielaida, kad gimnazija numatydamą minimalų (43) valandų skaičių klasei gali mokinių poreikiams tenkinti dar gali papildomai skirti 8-9 valandas. Tačiau įvertinus tikėtiną mokinių poreikių įvairovę pagal numatomas tolimesnio mokymosi kryptis (gamtos, fizinių, socialinių, humanitarinių ir kt.), valandas konsultacijoms gimnazijų turinčių 4 ar mažiau paralelinių klasių galimybės tampa gan ribotos. Atsižvelgiant į mokinių skaičiaus mažėjimo tendencijas tikslinga gimnazijų specializacija, nes tokias gimnazijas pasirinktų gamtos ir fizinių mokslų ar humanitarinių ir socialinių mokslų, ar kitomis kryptimis besidomintys mokiniai, todėl su tais pačiais finansiniais

ištekliais gimnazija galėtų užtikrinti platesnį pasirinkimų spektrą atitinkama kryptimi. Antras privalumas – kryptingas materialinės bazės turinimas reikalautų mažiau lėšų. Savivaldybės, kurių centruose yra tik 2-3 gimnazijos galimas ir kitas variantas: viena gimnazija akademinės krypties (be specializacijos), o kita bazinė. Tačiau šiuo atveju norint maksimaliai tenkinti mokinių poreikius svarbus steigėjo vaidmuo užtikrinant, kad gimnazijos būtų didelės, turėtų bent po 6 ar daugiau paralelinių klasių komplektus. Steigėjui nepriėmus strateginio pobūdžio aukščiau paminėtų sprendimų mokinių pasirinkimo galimybes iš esmės įtakotų finansavimo diferencijavimas (ženkliai padidinant finansavimą mažesnėms gimnazijoms) arba pasiekti, kad mažesnėse gimnazijose dirbantys mokytojai geriau negu kitų gimnazijų mokytojai gebėtų diferencijuojanti ir individualizuojanti mokymą. Tačiau prielaida, kad gimnazijoje kurioje daugėja neužpildytų vietų skaičius mokytojų kvalifikacija aukštesnė, galėtų būti tik deklaruojama prielaida.

Išvados

1. Siūlomos I-osios alternatyvos įgyvendinimui šalyje jau dabar yra sudarytos minimalios finansinės prielaidos. Tačiau kai kurių esamų teisės aktų pakeitimai ir papildomas finansavimas iš ES SF padėtų pasiekti kokybiškai geresnių rezultatų. Ypač svarbu būtų įvesti papildomus vidurinio ugdymo kokybės rodiklius, atspindinčius mokinių akademinį ir neakademinį mokinių mokymosi pasiekimų kaitą.

2. Mokinių pasirinkimo galimybes didintų ir ugdymo(-si) sąlygas gerintų vidurinio ugdymo programą įgyvendinančių mokyklų tinklo – gimnazijų, siekiančių akademinės (gamtos ir fizinių mokslų, humanitarinių ir socialinių mokslų ar kitos pakraipos), bazinės ir praktinės pakraipos gimnazijos statuso, tobulinimas, numatant gimnazijos strateginių tikslų rėmimo (tikslinio finansavimo ir kt.) priemonių įgyvendinimą.

3. I-osios alternatyvos įgyvendinimo plėtrą paskatintų ir mokykloms sėkmingiau šį modelį įgyvendinti padėtų šie Mokinio krepšelio (MK) lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodikos pakeitimai:

3.1. papildyti MK metodikos 9 punktą numatant lėšas edukacinei aplinkai kurti ir atnaujinti.

3.2. 9 punkto papildymas, numatant papildomas lėšas mokykloms, įgyvendinančioms iš ES struktūrinių fondų finansuojamus projektus (dėl ženkliai padidėjusių mokytojų ir projektų koordinatorių laiko sąnaudų ugdomosios veiklos planavimui, pasirengimui pamokoms, kontrolinių užduočių ir metodinių priemonių rengimui, įsivertinimui, įgytos patirties sklaidai ir

pan.), o savivaldybės įgytų juridinį pagrindą papildomai skirti šioms mokykloms MK lėšas. Papildomų lėšų skyrimas galėtų būti siejamas ir su mokyklos siekimu dalį MK lėšų kryptingai panaudoti ugdymo kokybei gerinti. Lėšų poreikis sąlyginai nedidelis (priklausantis nuo mokyklų skaičiaus), tačiau tikėtinas ženklus efektas gerinant ugdymo kokybę;

3.3. MK lėšų dydžio vienam sutartiniam mokiniui atstatymas bent iki buvusio dydžio (3774 Lt) padidinant bendrą finansavimą. Pagerėtų bendras finansavimas, tačiau proporcingai skirtoms lėšoms, kryptingas lėšų panaudojimas ugdymo kokybei gerinti būtų mažiau tikėtinas;

3.4. MK metodikos tobulinimas sprendžiant „laiptų“ problemą. Tikėtina, kad tolygesnis mokyklų finansavimas paskatintų daugiau mokyklų kryptingai siekti ugdymo kokybės, taikyti modulinių mokymą ar jo elementus.

4. PROJEKTO kryptingas tęstinumas ir plėtra sudarytų sąlygas per 5-6 metus patobulinti ir/ar parengti modulines programas, metodinės medžiagos paketus (vadovėlius, mokytojo knygas, kontrolinių darbų užduočių bazę, pratybas ir pan.), juos išbandyti PROJEKTO mokyklose, vykdyti sklaidą.

5. Planuoti ES SF lėšas ugdymo organizavimo tobulinimo 11-12 (III-IV gimnazijos) priemonėms įgyvendinti. ES SF lėšų poreikio įvertinimas aprašytoms ugdymo organizavimo tobulinimo 11-12 (III-IV gimnazijos) klasėse priemonėms įgyvendinti pateikiamas lentelėje.

ES SF lėšų poreikio įvertinimas siūlomoms ugdymo organizavimo tobulinimo 11-12 (III-IV gimnazijos) klasėse priemonėms įgyvendinti.

Priemonės Nr.	Priemonės pavadinimas	Lėšų poreikis
1.	Vidurinio ugdymo turinio pertvarkymas.	8-12 mln. Lt
2.	Mokyklų, teikiančių vidurinį išsilavinimą, savarankiškumo didinimas ir atsakomybės tikslinimas.	6-8 mln. Lt
3.	Aplinkos, palankios rengimui karjerai ir verslumo ugdymui, kūrimas.	3-15 mln. Lt

